

MAASEUTUTUTKIJATAPAAMINEN 30.–31.8.2023

Abstraktikirja

Hydenvertainen MAASEUTU

#MUA
TAPAA
2023

MUA.FI

Abstraktikirja

Yhdenvertainen MAASEUTU

KEYNOTE-PUHUJAT

SAMI MOISIO on alue-suunnittelun ja -politiikan professori Helsingin yliopistossa ja matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan varadekaani. Hän tutkii valtioiden alueellista muutosta ja tietointensiivisen talouden geopolitiikkaa. Moisio on yhdessä professori Ugo Rossin kanssa kirjoittanut kirjan "The urban field: Politics of economic value in the age of technology" ilmestyy syksyllä 2023.

HEIKKI SIRVIÖ on taustaltaan politiikan tutkija ja maantieteilijä, jonka tutkimuskohteita ovat olleet valtion aluesuhde ja sen vastakkainasettelut, epätasaisen kehityksen maantiede ja suomalaisen yhteiskunnan luontosuhde. Nykyään Sirviö asuu etelä-savolaisessa maaseutupaikajassaan ja työskentelee aluekehityspäällikkönä Pohjois-Savon liitossa.

KAISA VEHKALAHTI

on akatemitutkija Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella sekä kulttuuri- ja sosiaalishistorian dosentti Oulun ja Lapin yliopistoissa. Vehkalahti johtaa monitieteistä tutkimusryhmää, jossa pohditaan suomalaisen maaseudun muutoksia muistitietotutkimuksen ja nuorisotutkimuksen keinoin. Tutkimushankkeiden Rural Generations on the Move. Cultural History of Rural Youth, 1950–2020 (Suomen Akatemia 2019–2024) My Countryside: Intergenerationality, Place and Gender (Koneen säätiö, 2021–2025) sekä The Future of Nordic Youth in Rural Regions: A Cross-national Qualitative Longitudinal Study in four Nordic Countries (Future Challenges in the Nordics tutkimusohjelma, 2022–2026) keskiössä ovat kysymykset siitä, millaiset historialliset ja kulttuuriset tekijät muovaavat suhdettamme maaseutuun. Lisätietoa: <https://www.minunmaaseutuni.fi/>

YHDENVERTAINEN MAASEUTU

Maaseutututkijatapaaminen
Salossa 30.–31.8.2023

Vuoden 2023 maaseutututkijatapaaminen järjestetään Salon Lehmirannassa 30.–31.8.2023 teemalla ”Yhdenvertainen maaseutu”. Tilaisuuteen toivotaan niin tutkijoita kuin kehittäjiä ja muita maaseudusta kiinnostuneita!

Maaseudun toimintaympäristöt ovat monin tavoin muutoksessa. Käynnissä olevat yhteiskunnalliset kehityskulut kuten kestävyys siirtymä, väestö- ja palvelurakenteiden muutokset, työn ja kansalaistoiminnan murros, digitalisaatio ja ihmisten lisääntyvä monipaikkaisuus haastavat niin maaseutututkimuksen kuin kehittämisen kenttää tunnistamaan maaseudun ajankohtaisia ilmiöitä ja näihin kytkeytyviä oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden kysymyksiä.

Mikä on maaseudun asema yhteiskuntarakenteiden ja toimintojen muutoksessa? Millaisia yksilöiden, väestöryhmien ja alueiden yhdenvertaisuuteen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia näihin liittyy? Kuinka meneillään olevat globaalit, yhteiskunnalliset ja paikalliset murrokset vaikuttavat maaseudun asukkaiden ja yhteisöjen oikeuksiin, mahdollisuuksien tasa-arvoon, toimijuuteen ja maaseudun elinvoimaan?

Yhdenvertaisuudella viitataan yleisesti syrjimättömyyteen ja yksilöiden yhtäläiseen arvoon yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä, sekä laajemmin yhteiskunnan velvollisuuteen taata jäsenilleen yhtäläiset mahdollisuudet esimerkiksi koulutukseen, toimeentuloon, terveyteen ja palveluihin. Yhdenvertaisuutta voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta mittaavista perusoikeuksista.

Alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulma nostaa yhdenvertaisuutta koskevaan keskusteluun maantieteellisen ulottuvuuden ja paikkaperustaisuuden. Tämä suuntaa tarkastelemaan politiikka- ja kehittämistoimien jakautumista eri alueiden välillä, ja kuinka näissä kyetään huomioimaan alueiden moninaisuus ja tarpeiden erilaisuus sosiaalisen ja alueellisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Kiinnostuksen kohteeksi nousevat tällöin muun muassa luonnonvarojen käyttö ja niiden hyötyjen ja haittojen oikeudenmukainen jakautuminen sekä eri alojen ja niiden päätöksenteon paikalliset ja ylisukupolviset vaikutukset.

Tervetuloa keskustelemaan, vaihtamaan ajatuksia
ja kuulemaan uusia tutkimustuloksia!

KESKIVIikko 30.8.

11.30 Ilmoittautuminen ja lounasmahdollisuus
(omakustanteinen)

13.00 Päivien aloitus, juhlasali

- **Avaussanat**
Mari Kattilakoski, puheenjohtaja, MUA ry
- **Keynote 1: Alueellisen erivertaisuuden monet ulottuvuudet**
Sami Moisio, professori, Helsingin yliopisto
- **Keynote 2: Monta polkua aikuisuuteen: Harvaanasuttujen maaseutualueiden nuoret lähtemisen ja jäämisen ristipaineissa**
Kaisa Vehkalahti, akatemiatutkija, Jyväskylän yliopisto
- **Maaseutututkimuslehden ajankohtaiset**
Torsti Hyryläinen, päätoimittaja, Maaseutututkimus-lehti
- **Maaseutuverkoston ajankohtaiset**
Teemu Hauhia, yksikön johtaja, Maaseutuverkostoyksikkö
- **Maaseutupolitiikan ajankohtaiset**
Hilkka Vihinen, tutkimuksen apulaispääsihteeri, MANE
- **Käytännön tiedotukset, työryhmiin opastus**

15.00–15.30 Kahvit ja siirtyminen työryhmiin

15.30–16.50 Työryhmät, sessio I

17.00–18.20 Työryhmät, sessio II

19.30 Illallinen

20.30–01.00 Iltaohjelma

- **Puheenvuoro ”Uuden maaseudun tiellä”**
Hannu Katajamäki, aluetieteen emeritusprofessori
- **Energinen salolainen pop-rockbändi The Kuka**

TAPAAMISPAIKKA

Lehmirannan lomakeskus, Salon Perniö
Lehmirannantie 12, 25170 Kotalato (Salo)

AMMENN

TORSTAI 31.8.

7.00 Aamiainen

8.30–9.50 Työryhmät, sessio III

10.00–10.15 Kahvit

10.30 MUA päätösseminaari,
KyläAreena avausseminaari, juhlasali

- **Avaussanat**
Jari Koskinen puheenjohtaja Suomen Kylät ry
- **Vahvojen kylien Saloa kehittämässä**
Anna-Kristiina Korhonen Salon kaupunginjohtaja
- **Mikä maakunnissa keskusteluttaa? Hyvä elämä maaseudulla -kiertueen kuulumisia**
Sami Tantarimäki erityisasiantuntija maa- ja metsätalousministeriö
- **Keynote 3: Tuottava maaseutu maailmantalouden murroksessa?**
Heikki Sirviö aluekehityspäällikkö Pohjois-Savon liitto
- **Tutkijapaneeli**
Panelisteina: apulaisprofessori Olli Lehtonen Itä-Suomen yliopisto
yliopistotutkija Pirjo Pöllänen Itä-Suomen yliopisto väitöskirjatutkija
Ella Mustakangas Tampereen yliopisto ja puheenjohtajana tutkimusjohtaja
Sulevi Riukulehto Ruralia-instituutti / Helsingin yliopisto
- **MUAn loppusanat**

12.30 Lounas (omakustanteinen)

LISÄTIEDOT

Maaseudun uusi aika ry: pj Mari Kattilakoski,
mari.kattilakoski@uef.fi, puh. 050 449 4896
Tutkijatapaaminen: jäsensihteeri Henrik Hau-
sen, henhaus@gmail.com, puh. 0400 992 699
Ulkoasu ja taitto: Mainostoimisto Satu Kukka
Kansikuva: Irene Kuhmonen. Valokuvat: Pixabay
Toimitus: Henrik Hausen, Aapo Jumppanen ja
Mari Kattilakoski.

mua.fi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖRYHMÄ 1: JULKISET RAHAVIRRRAT JA (MAASEUTU)POLITIikka ALUEIDEN YHDENVERTAISUUDEN RAKENTAJINA

Työryhmän vetäjät:

Hilkka Vihinen, Luonnonvarakeskus

Olli Lehtonen, Historia- ja maantieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto

Kysymme tässä työryhmässä, miten julkiset rahavirrat ja politiikkatoimenpiteet rakentavat alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä, ja miten ne vahvistavat alueiden yhdenvertaisuutta tai kohdentuvat kaupunki-maaseutu ulottuvuudella. Olemme myös kiinnostuneita politiikkatoimenpiteiden kohdentumisesta ja osuvuudesta ominaisuuksiltaan erilaisille alueille sekä näitä koskevasta tarkasteluista ja menetelmällisistä sovelluksista ja tutkimusasetelmista. Työryhmään toivotaan myös näkemyksiä siitä, millaista aluetietoa tarvitaan päätöksentekoon ja politiikkatoimenpiteiden kohdentamiseen alueille.

Julkiset rahavirrat ja politiikkatoimenpiteet ovat olennaisia alueiden kehityksessä ja yhdenvertaisten kehitysedellytyksien rakentamisessa. Niiden kautta myös vaikutetaan siihen, mitkä alueet voivat Suomessa menestyä ja minne rakentuu kilpailukykyä taloudellisen toimeliaisuuden uudistuessa. Näitä koskevaan tutkimukseen kohdistuukin suuria odotuksia, sillä yhteiskunnan muuttuminen haastaa julkisten rahavirtojen ja politiikkatoimenpiteiden olemassaoloa, mutta myös niiden kohdentamista erilaisille alueille. Tiedolle on kysyntää myös siksi, että aluesokeus ja usko keskuksien leviämisvaikutuksiin on tutkimuksissa liitetty maaseutualueiden kehittämiseen ja kehitykseen.

Kutsumme työryhmään aluekehittäjiä, tutkijoita päätöksenteon valmistelijoita ja päätöksen tekijöitä keskustelemaan alueiden yhdenvertaisista kehitysedellytyksistä ja tähän liittyvistä tietotarpeista. Keskustelupaperit, tapauskuvaukset, tutkimusasetelmasuunnitelmat ja uudet analyysimenetelmät tai sovellutukset ovat tervetulleita mm. seuraavista teemoista:

- Julkisten rahavirtojen jakautuminen Suomessa
- Politiikkatoimenpiteiden yhdenvertaisuus
- Aluesokeaa, paikkaperustaista vai -sensitiivistä aluekehittämistä
- Big data ja tiedonlouhinnan menetelmät politiikan toimenpiteiden tutkimuksessa
- Politiikkatoimenpiteiden muotoilun tietotarpeet
- Julkisten hankintojen merkitys maaseudulla

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Koronaviruspandemian aikaiset tukitoimet ja yritysten resilienssi kaupunki- ja maaseutumaisilla alueilla

Teemu Makkonen, Itä-Suomen yliopisto

Koronaviruspandemian ensimmäinen aalto saavutti Suomen vuoden 2020 keväällä. Suomen hallitus pyrki rajoittamaan pandemian leviämistä erilaisin rajoituksin. Rajoitusten vaikutukset yritysten toimintakykyyn olivat pääosin negatiivisia.

Tasapainottaakseen pandemian sekä rajoitusten vaikutuksia, hallitus lanseerasi useita erillisiä yritysten tukemiseen tarkoitettuja rahoitusinstrumentteja. Näiden tavoitteena oli helpottaa yritysten tukalaa taloudellista tilannetta ja mahdollistaa yritysten selviytyminen pandemia-ajan yli. Mediassa on käyty vilkasta keskustelua tukitoimien osuvuudesta. Tukitoimien hyödyllisyydestä ei kuitenkaan vielä ole olemassa kattavaa analyysia. Tukitoimien analysoinnista puuttuu erityisesti näkökulma, joka ottaisi huomioon pandemian ja tukimuotojen erilaiset vaikutukset kaupunki- ja maaseutualueilla. Joseph Schumpeterin luovan tuhon käsitteen hengessä kriisit luovat mahdollisuuden yritysraakenteen uudistumiselle.

Kun asiaa tarkastellaan luovan tuhon näkökulmasta, on jopa hyväksyttävää, että osa (kilpailukyvyttömimmistä) yrityksistä häviää kriisien aikana ns. luontaisena poistumana. Tukitoimilla ei siis tulisi (keinotekoisesti) ylläpitää heikosti menestyvää yritystoimintaa vaan ne tulisi kohdentaa erityisesti yritysten uudistumis- ja innovaatiokyvyn edistämiseen. Pandemian ja rajoitusten vaikutukset kohdentuivat kuitenkin epätasaisesti

eri toimialojen, alueiden ja yritysten välillä. Pandemian ja siitä seuranneiden rajoitusten epätasaisen kohdentumisen näkökulmasta katsottuna yritysten maksuvaikeuksia tasoitettavia tukimuotoja voidaan pitää mielekkäinä ja oikeudenmukaisina keinoina reagoida tilanteeseen.

Tässä tutkimuksessa on kerätty mahdollisimman tarkka listaus yrityksille suunnatuista "koronatuista" niiden kaupunki-maaseutuluokituksen mukaisen alueellisen kohdistumisen mukaisesti. Näitä tietoja hyödynnetään analysoitaessa toimintansa lopettaneiden yritysten määrää kaupungeissa ja maaseutumaisilla alueilla. Tutkimuksessa kysytään, onko tukitoimilla ollut merkittävä positiivinen vaikutus yritysten resilienssin tukemisessa koronaviruspandemian aikana?

Kunnan varojen käyttö

Matti Muukkonen, Itä-Suomen yliopisto

Vaikka sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen vastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille, kunnat ovat edelleen merkittäviä yhteiskunnallisia toimijoita ja julkisten varojen käyttäjiä. Tässä esityksessä keskitytään uudenlaisten kuntien painopisteisiin, kuten sivistystoimeen, elinkeinopolitiikkaan ja maankäytön suunnitteluun. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten kuntien budjettivaroja tulisi käyttää ja millaista päätöksentekoa ja harkintaa tarvitaan.

Tutkimus perustuu oikeudellisen sääntelyn tarkasteluun. Menetelmänä käytetään lainoppia, jossa tutkitaan erityisesti hallinto-oikeudellista sääntelyä, niiden esitöitä ja oikeuskirjallisuutta. Lisäksi analysoidaan EU:n valtioneuvoston sääntelyn vaikutusta elinkeino-

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

politiikan näkökulmasta. Tavoitteena on tunnistaa keskeiset harkintaperiaatteet ja reunaehdot, jotka ohjaavat kuntien budjettivarojen käyttöä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kuntien budjettivarojen käytössä on noudatettava erityisesti yleishallinto-oikeudellisen sääntelyn ja harkintaperiaatteiden vaatimuksia. Erityislainsäädäntöä ei välttämättä ole saatavilla kaikilla toimialoilla, kuten elinkeinopolitiikassa, jolloin yleishallinto-oikeudellinen sääntely ja harkintaperiaatteet tulevat merkityksellisiksi. Samalla myös EU:n valtiontukisääntely vaikuttaa siihen, millaisia budjettivarojen käyttöä koskevia päätöksiä voidaan tehdä.

Johtopäätöksissä korostetaan tarvetta ottaa huomioon erityisesti yleishallinto-oikeudellinen sääntely ja siihen liittyvät harkintaperiaatteet. Päätöksentekijöiden on ymmärrettävä näiden sääntelykehyksien vaatimukset ja sovellettava niitä erityisesti toimialoilla, joilla erityislainsäädäntöä ei ole saatavilla.

Samalla tulee noudattaa EU:n valtiontukisääntelyä elinkeinopolitiikan päätöksissä. Tämä edellyttää tarkkaa harkintaa ja lainmukaisuuden varmistamista, jotta kuntalaisten tarpeet, poliittiset prioriteetit ja taloudelliset resurssit otetaan asianmukaisesti huomioon, eikä toisaalta toimita vastoin laissa säädettyä.

Valtion organisaatioiden julkisten hankintojen kohdentuminen alueellisesti

Olli Lehtonen, Itä-Suomen yliopisto, Historia- ja maantieteiden laitos, Teemu Makkonen, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Hilikka Vihinen, Luonnonvarakeskus, Biotalous ja ympäristö

Valtion organisaatioiden julkiset hankinnat ovat sellaisia tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita nämä organisaatiot tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta. Julkisia hankintoja säädellään kansallisilla hankintalakeilla ja EU:n hankintadirektiiveillä. Niiden pääasiallisena tehtävänä on tehostaa julkisten varojen käyttöä, mutta myös parantaa yritysten kilpailukykyä ja edistää innovaatioita. Julkisilla hankinnoilla on merkittävä vaikutus yrityksiin, mutta niillä on merkitystä yritystoiminnan kautta myös alueisiin. Aikaisempaa maantieteellistä tutkimusta valtion julkisten hankintojen kohdentumisesta ja niiden suuruudesta ei ole olemassa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on määritellä valtion budjettitalouden virastojen julkisten hankintojen vuotuinen euromääräinen kokonaisarvo ja kehittää laskentamenetelmä, jolla voidaan arvioida hankintojen vuosittaista kohdentumista kaupunki- ja

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

maaseutualueille. Lisäksi tarkastellaan, miten eri alueille kohdentuneet hankinnat eroavat toisistaan, ja millaisia kerrannaisvaikutuksia näihin liittyy. Aineistona käytetään valtion organisaatioiden ostolaskudataa vuosilta 2018–2022, joka sisältää noin 3,5 miljoonaa ostolaskua. Hankintojen yhteenlaskettu summa tällä ajanjaksolla oli 21 331 miljoonaa euroa. Laskentamenetelmässä hyödynnetään paikkatietoanalytiikkaa sekä tiedonlouhintaa.

Tutkimuksen alustavat tulokset havainnollistavat valtion julkisten hankintojen olevan alueellisesti keskittyneitä. Esimerkiksi koko ajanjaksolla Uudenmaan maakunnassa sijaintipaikkaa pitävien toimittajien osuus hankinnoista oli 70,1 prosenttia. Tämä vastasi rahallisesti 15098 miljoonaa euroa. Myös kaupunki-maaseutu ulottuvuudella hankintojen keskittyminen on selkeää. Vuonna 2018 hankinnoista peräti 87 prosenttia kohdentui kaupunkeihin. Esitelmässä paneudutaan tarkemmin valtion julkisten hankintojen maantieteelliseen kohdentumiseen.

Valtiosektorin työpaikat osana julkisia rahavirtoja

*Simo Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto,
Karjalan tutkimuslaitos*

Julkiset rahavirrat liittyvät julkisyhteisöjen eli valtion, kuntien ja kuntayhtymien velvoitteisiin ja niihin liittyviin menoihin, joita ovat esimerkiksi palkkakustannukset, tavaroiden ja palveluiden ostot, investoinnit ja tulonsiirrot.

Julkisten rahavirtojen kohdentuminen maaseutu- ja kaupunkialueille (RAVIT) -hankkeen päätavoitteena on muodostaa kokonaisarvio julkisten rahavirtojen kohdentumisesta maaseutu- ja kaupunkialueille ja tutkia niiden kykyä tukea elinvoiman kehitystä ja yhdenvertaisten kehitysedellytysten toteutumista, sekä antaa välineitä aluevaikutuksen huomioonottamiseen. Hankkeen ensimmäisessä, paikkatietoanalytiikkaan nojautuvassa, työpaketissa analysoidaan julkisten rahavirtojen kohdentuminen Suomessa. Yhtenä työpaketin osatehtävänä oli selvittää valtiosektorin työpaikkoihin liittyvät rahavirrat. Valtion vuoden 2022 tilinpäätöksen mukaan valtionhallinnossa työskenteli 80 000 henkilöä henkilöstökulujen ollessa 5,2 miljardia euroa (8 % valtion kuluista).

Osatehtävässä on selvitetty, miten nämä työpaikat sekä niihin liittyvät palkkatulot ovat jakautuneet alueellisesti vuosina 2015–2021. Selvitys perustuu tilastokeskuksen työpaikkatilastoihin sekä valtiosektorin toimijoiden tilinpäätöstietoihin, joiden avulla valtion työpaikkojen palkkatulot on voitu kohdentaa kunnittain. Selvityksen alustavien tulosten mukaan valtiosektorin työpaikat sijaitsevat pääasiassa pääkaupunkiseudulla

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

sekä maakuntien keskuskaupungeissa. Valtion työpaikat ovat vähentyneet tarkastelujaksolla suurella osalla maaseutupaikkakunnista ja pikkukaupungeista, vaikka sektorin työpaikkojen kokonaismäärä on kasvanut. Kuitenkin tietyillä valtiosektorin toimijoilla on edelleen merkittävä työllistävä vaikutus myös maaseutualueilla.

Kestävämpiä julkisia aterioita yli rajojen

*Leena Viitaharju ja Iida Alasentie,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Kestävän kehityksen tavoitteena on turvata nykyisille ja myös tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Julkiset hankinnat ja ruokapalvelut ovat yhteiskunnassa asemassa, jossa kestävyyspolitiikkojen noudattaminen on suositeltavaa. Julkisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa tulisi ottaa huomioon sellaiset kestävyysnäkökulmat, jotka voivat paitsi auttaa tarjoamaan aterioita asiakkaille taloudellisesti, mutta myös auttaa toteuttamaan laajempia vastuullisuustavoitteita. Itämeren alueen maat ovat hyvin eri vaiheessa kestävien ruokajärjestelmien kehittämisessä; osassa maita ruokajärjestelmän kestävyys edistämiseksi on tehty jo vuosia laajamittaisia toimenpiteitä ja osassa niitä vasta suunnitellaan tai kokeillaan pienimuotoisesti. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti koordinoi StratKIT+ -hanketta (Innovative Strategies for Public Catering – the Expansion of the Sustainability Public Meal Toolkit, 2022-2024), jossa tätä eroa Itämeren maiden välillä pyritään pienentämään erityisesti julkisten ruokapalvelujen osalta. Hanke tarjoaa sekä julkisia ruokahankintoja tekeville että tuottaville tahoille tukea siirtymässä

kohti kestävämpiä ruokapalveluja. Hanketta rahoittaa Itämeren alueen aluekehitysrahasto (Interreg Baltic Sea Region). Hankkeessa toimii Ruralian lisäksi 13 kumppania Latviasta, Liettuasta, Puolasta, Ruotsista, Saksasta, Tanskasta ja Virosta.

Hankkeessa on aiemmin julkaistu kestävien julkisten aterioiden toimintaohjeiden kokoelma (<https://www.sustainable-public-meal.eu/fi/>), josta löytyy tällä hetkellä yli 50 yksityiskohtaisesti kuvattua ohjetta kestävyys edistämiseksi ruokapalveluissa. Lisäksi toimintaohjeiden taustalla olevista strategioista, laeista tai muusta niihin kuuluvasta löytyy sivustolta useita linkkejä. Tämän vuoden aikana kokoelmaan lisätään noin kymmenen uutta ohjetta, joita valmistellaan yhdessä alan toimijoiden kanssa. Toimintaohjeet ovat luettavissa kahdeksalla Itämeren alueen kielellä sekä englanniksi. Uutena osuutena kokoelmaan tullaan loppuvuodesta lisäämään kriiseihin varautumisen suunnitelmia.

TYÖRYHMÄ 2: KOHTI KESTÄVÄMPÄÄ MAASEUTUALUEIDEN LIIKENNETTÄ

Työryhmän vetäjä:

*Projektipäällikkö Heli Siirilä, Vaasan yliopiston InnoLab
ja maaseutupolitiikan TUUMA-verkosto*

Olipa yhteiskunnallinen kehityskulku mikä tahansa, ihmisten ja tavaroiden pitää liikkua. Yksilöille liikkuminen mahdollistaa arjen sujuvuuden ja osallistumisen yhteiskuntaan, kuten käymisen töissä, koulussa, kaupassa, terveydenhuollossa ja harrastuksissa. Alueet tavoittelevat hyvää liikenteellistä saavutettavuutta, jotta asumisen ja yrittäjyyden edellytykset säilyvät. Siten liikenteessä on kyse yksilöiden ja alueiden yhdenvertaisuudesta.

Liikenteen kehittämisen voimakkaita vaikuttimia ovat tällä hetkellä muun muassa päästöleikkaustavoitteet, julkisen sektorin taloustilanne sekä yhteiskunnan digitalisoituminen. Liikenne muuttuu väestön vanhetessa, monipaikkaistuessa, etätyömahdollisuuksien kasvaessa, palvelurakenteiden muuttuessa sekä korona-pandemian heijastuttua voimakkaasti erityisesti henkilöliikennepalveluita tarjoavien yritysten toimintaan. Toisaalta vuonna 2022 toteutui polttoaineiden voimakas hinnannousu sekä myöhemmin samana vuonna voimakas yleinen inflaatio, jolle ei ole näkyvissä selkeää loppua. Inflaatio on nostanut keskusteluun liikenneköyhyyden. Liikenneköyhyyttä on ollut aiemminkin, ja suomalaisessa yhteiskunnassa on käytössä monenlaisia keinoja sen vähentämiseksi. Polttoaineiden hinnannousu ja inflaatio konkretisoivat laajasti sen, kuinka keskeinen tekijä henkilöautoriippuvuus on maaseutualueiden toimijoille.

Mitä todellisia keinoja on liikkumis- ja kuljetusolosuhteiden kehittämiseen maaseutualueilla ja siten yksilöiden ja alueiden yhdenvertaisuuden lisäämiseen? Miten maaseudun eri liikennepalveluita saadaan järjestettyä kohti paremmin toimivaa kokonaisuutta? Miten liikenteen päästöleikkaustavoitteet vaikuttavat maaseutualueilla? Tähän työryhmään ovat tervetulleita tutkimus- tai kehittämishankkeet, jotka ovat käsitelleet tai sivunneet maaseudun liikennettä kokonaisuutena tai joltain sen osa-alueelta. Liikenteen kestävyyttä voi tarkastella sosiaalisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta tai ekologisesta näkökulmasta.

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Maaseutuliikenteen tietotarpeet

*Heli Siirilä, Vaasan yliopiston InnoLab ja
maaseutupolitiikan TUUMA-verkosto*

Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti liikenteeseen kohdistetaan yhdensuuntaisia kehitystavoitteita, kuten liikenteen päästöjen vähentäminen, saavutettavuuden ja aluekehityksen parantaminen, eriarvoisuuden vähentäminen, digitaalisuuden hyödyntäminen sekä liikenteen rahoituksen turvaaminen. Kuitenkin esimerkiksi toteumakehitykseen perustuvat ennusteet liikenteen päästövähentämisestä ovat loivempia kuin ilmastonmuutoksen hidastaminen edellyttäisi.

Useissa suomalaisissa maakunnissa on laadittu ilmasto-ohjelmien pohjaksi selvitykset kunnittain siitä, mitkä sektorit ovat suurimpia päästölähteitä tällä hetkellä. Maaseutukunnissa liikenne on yksi isoimmista päästölähteistä. Tämän olettaisi heijastuvan siihen, että tulevaisuudessa näillä alueilla suunnataan yhä enemmän toimia liikennepäästöjen vähentämiseen. Tällöin mentäisiin yhä konkreettisemmin yksilöiden, yhteisöjen ja yritysten arkeen, toimintoihin, valinnanmahdollisuuksiin ja valintoihin. Millaista tietopohjaa tähän kehitystyöhön on saatavissa suomalaisen maaseutuliikenteen osalta? Mitä tarvittaisiin?

Suomalaiset liikenneviranomaiset ja poliitikot ovat painottaneet, että sosiaalinen kestävyys on huomioitava ja toteuduttava osana tulevia muutoksia. Siksi kysyntää on tuoreelle, niin tutkitulle tai kokemusperäiselle tiedolle maaseudun liikenneolosuhteista ja sen tulevista muutoksista. Tässä

kehittäjätaustaisessa esityksessä pohditaan sitä, miten maaseudun liikenteestä voidaan tuottaa ja koota lisää tietoa sekä sitä, missä kanavissa ja muodossa sitä pitäisi jakaa. Esitys perustuu pääasiassa maaseutupoliittisessa TUUMA-verkoston työssä kertyneisiin kokemuksiin.

Energia- ja liikenneköyhyys maaseudulla

*Jenni Eckhardt,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy*

Energia- ja liikenneköyhyydellä on merkittäviä vaikutuksia yksilöille ja yhteiskunnalle. Energia ja energiaköyhyys ovat talven 2022–2023 aikana nousseet Suomessa merkittäviksi puheenaiheiksi sähkön ja polttoaineiden nopean kallistumisen vuoksi. Erityisesti pienituloisille pientalojen lämmityskustannukset ovat lämmitysmuodosta riippuen nousseet kohtuuttomiksi. Joukkoliikenteen ja muiden liikkumispalveluiden rajallisuus aiheuttaa henkilöautoriippuvuutta erityisesti maaseudulla. Kaikilla ei ole mahdollisuutta omistaa tai ajaa henkilöautoa, mikä on riski sosiaaliselle syrjäytymiselle ja hankaloittaa palveluiden saavutettavuutta. Energia- ja liikenneköyhyys ovat monimuotoisia ilmiöitä, joita ei voida arvioida yksittäisillä mittareilla, eikä niistä aiheutuviin ongelmiin ole selkeitä ratkaisuja.

Maaseudun energia- ja liikenneköyhyys ilmiönä (MaaElli) -hankkeen (2023–2025) tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä energia- ja liikenneköyhyydestä maaseutukontekstissa sekä löytää keinoja ja toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa eri tasoilla. Hanke selvittää energia- ja liikenneköyhyyden nykytilaa ja ilmenemistä erilaisilla maaseutualueilla sekä tunnistaa ratkaisumalleja ener-

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

gia- ja liikenneköyhyyden vähentämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä, Make-
ran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista.

Esityksessä kerrotaan MaaElli-hankkeesta ja sen ensimmäisten vaiheiden alustavista tuloksista. Kesällä 2023 toteutetaan haastatteluja diakoniatyöntekijöille. Lisäksi aloitetaan kirjallisuusselvitys, jossa kartoitetaan tietoa energia- ja liikenneköyhyydestä erityisesti maaseudulla, näihin liittyvistä tukitoimista Suomessa, sekä Euroopan unionin vaatimuksesta energia- ja liikenneköyhyyteen liittyvän politiikan suhteen.

Perustietoa maaseudun elinvoimaa tukevasta soratieverkosta

Liisa-Majja Thompson, Suomen Tieyhdistys

Sorateilla on suuri merkitys maa- ja metsätaloudelle, maaseudun elinkeinoelämälle, kuljetusketjuille ja kilpailukyvyllä sekä maaseudun asumiselle ja koko maan huoltovarmuudelle. Ilman sorateita puu ei liiku metsästä eikä kotimainen ruoka tule pöytään. Suomessa on 27 200 km valtion sorateita, yli 360 000 km sorapintaisia yksityisteitä ja lisäksi sorapintaisia katuja. Valtion sorateilla keskimääräinen vuorokausiliikennemäärä on alle 100 ajoneuvoa vuorokaudessa, jjoika on 2 % vuotuisesta liikennesuoritteesta. Suomen yksityisteistä pysyvän asutuksen pääsyteitä on n. 90 000 km.

Suomen Tieyhdistys arvioi, että yksityisteiden tienpidon kustannukset ovat vuosittain noin 200 miljoonaa euroa ja tästä noin puo-

let kohdentuu pysyvän asutuksen tieverkolle. Valtion maanteillä sorateiden kesähoito maksaa noin 1000–1950 euroa/km, riippuen sorastuksen, kuivatuksen ja rakenteiden parantamisen määrästä. Talvihoito kustantaa noin 700 euroa/km. Yksityisteillä pysyvän asutuksen pääsyteiden hoitokulut ovat noin 1000 euroa/km ja muun yksityistieverkoston hoitokulut keskimäärin noin 360 euroa/km. Merkittävimmät kustannuserät ovat lumenaus, sorastus ja pölynsidonta.

Soratie palvelee liikkumistarvetta erinomaisesti silloin, kun se on kunnossa. Soratien kunnossapito on verrattain edullista, mutta edellyttää osaamista ja oikea-aikaisuutta. Sorateilla liikkuu mm. henkilöautoja, traktoreita ja muita koneita, raskaita ajoneuvoja, polkupyöriä, moottoripyöriä, mönkijöitä, kävelijöitä ja hevosia. Tien kestävyyttä koetellaan sään ääriolosuhteiden lisääntyessä ja kelirikkoaikana. Kelirikko rajoittaa liikku-
mista edellyttäen painorajoitusten asettamista, nopeusrajoitusten alentamista, kiertoreittejä tai pahimmassa tapauksessa tien sulkemista. Siten rankoilla rajoitustoimilla on taloudellisia, sosiaalisia ja ilmastoon liittyviä vaikutuksia. Vaikutukset tuntuvat raskaasti yksilöiden ja elinkeinoharjoittajien arjessa. Sorateiden kunto heijastelee lopulta koko maan kilpailukykyyn.

Matkailuliikkumisen kokeilut maaseutualueilla

Jenni Eckhardt,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

Suomen matkailuvaltteja ovat syrjäiset kohdet, luonto ja luontokokemukset. Maaseutualueilla luontokohteiden saavuttaminen ilman omaa autoa on kuitenkin haastavaa, koska joukkoliikenneyhteyksiä ei ole tai ne eivät ole riittäviä. Lisäksi tieto eri liikkumismahdollisuuksista on hajanaista. Tilanne on haastava erityisesti kansainväliselle yksilömatkailijalle, ja voi aiheuttaa stressiä. Sillä puolestaan on merkittävä vaikutus matkan aikana koettuun elämykseen ja muistoihin.

Business Finlandin rahoittamassa FIT ME! (Foreign Individual Travelers' hospitality and Mobility Ecosystem) - ekosysteemihankkeessa (2021–2024) kehitetään ja kokeillaan uudenlaisia matkailuliikkumisen palveluita. Kokeiluja toteutetaan hankkeen aikana Turun saaristossa sekä Lapissa ja Kuusamon

alueella. Turun saariston kokeilut painottuvat vesiliikennettä sisältäviin matkaketjuihin ja saariston saavutettavuuteen. Lapin kokeiluissa edistetään ja kehitetään alueella jo toimivan liikenteen näkyväksi tekemistä, liikkumisen kapasiteetin ja kaluston resurssi- viisasta hallintaa sekä matkailun ja liikkumisen palveluiden yhdistämistä yhtenäiseksi matkailukokemukseksi.

Esityksessä kerrotaan uuden, loppuvuodesta 2022 aloittaneen, Apukka Shuttle Bus -palvelun kehittämisestä sekä vaikutusarvioinnin tuloksista. Apukka Resort sijaitsee 18 km Rovaniemeltä pohjoiseen, ja tarjoaa majoitus- ja aktiviteettipalveluita. Julkinen liikenne on alueella vähäistä, ja uusi liikkumispalvelu mahdollistaa kohteen paremman saavutettavuuden sekä tukee kestävää liikumista. Esityksessä kerrotaan myös Turun saaristoalueella viime kesänä aloitetun vesiliikenteen liikkumispalvelukokeilun etenemisestä kesän 2023 aikana.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Liikenteen muutos maalaismaisemassa, tapaus Teuva

*Sulevi Riukulehto,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Maaseudun liikenne on ollut pitkään jatkuvassa muutoksessa. Ydinmaaseudulla 1900-luvun alkupuoli oli kasvun aikaa: rakennettiin maantiet, huoltoasemat, rautatiet, seisakkeet ja asemarakennukset. Vastaava kasvu nähtiin myös tietoliikenteessä. Vuosisadan loppupuolella useat liikenteelliset tarpeet muuttuivat, ja niihin liittyvät maisemaelementit alkoivat rapistua ja kadota.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti keräsi vuosina 2020–2021 maisemamuutoksia koskevan aineiston Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevan Teuvan eri asukasryhmiltä kahdeksassa työpajassa, jotka pidettiin eri puolilla kuntaa yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin virikekeskusteluja. Työpajoissa hyödynnettiin vanhoja ja uusia valokuvia Teuvalta.

Kulkuväylät saivat maisemakeskustelussa paljon huomiota. Maantieteilijät ovat käsitelleet niitä muun muassa siirtymätiloina, joita pitkin kuljetaan paikasta toiseen. Joku on kutsunut niitä jopa epäpaikoiksi ja ilmiötä paikattomuudeksi. Tällainen ajattelutapa hämärtää sen tosiasian, että ihmiset viettävät paljon aikaa juuri paikkojen välillä ja myös kiinnittyvät niihin vahvoin sitein.

Kotiseudusta puhuessaan ihmiset kertovat paljon teistä, rautateistä, poluista, asemista ja muista siirtymätiloista. Niihinkin voidaan kiinnittyä vahvoin sitein. Siirtymätilan sijasta niitä kuvataan kotiseutukäytävän käsitteellä. Koska ihmiset liikkuvat kotiseudullaan aina

samoja reittejä, tutut kulkuväylät mielletään oman kotiseudun olennaiseksi osaksi, kotiseutukäytäväksi, joka yhdistää kotiseudun tärkeitä paikkoja ja halkoo vieraampia tai peräti oudoksi jääneitä alueita. Näkymät koulutien tai työmatkan varrella muuttuvat tärkeäksi kotimaisemaksi, jossa jokainen yksityiskohta on tuttu. Tämä ajattelutapa sai vahvistusta myös Teuvan maisemakeskusteluissa. Siirtymätiloilla on oma merkityksensä kotiseudun esteettisen kokemuksen muodostumisessa.

Esityksessä erityinen huomio kohdistetaan raideliikenteen kokemukselliseen merkitykseen ja tulevaisuuden odotuksiin. Henkilöliikenne päättyi Suupohjan radalla jo 1968, ja aikoinaan vilkas tavaraliikennekin on nyt uhattuna rataosuuden huonon kunnon vuoksi. Samaan aikaan kuitenkin asukkaat elättelevät toiveita raideliikenteen uudesta noususta ja henkilöliikenteen paluusta.

TYÖRYHMÄ 3: KOULUT JA KOULUTUS MAASEUDULLA

Työryhmän vetäjät:

*Suvi Jokila, Kasvatustieteiden tiedekunta, Turun yliopisto
Alina Kuusisto, Karjalan tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto
Pirjo Pöllänen, Karjalan tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto*

Koulun ja koulutuksen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa on tärkeä ja tiedostettu. Peruskoulun tärkeänä tehtävänä on taata koulutus kaikille maassa asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille ja nuorille asuinpaikasta riippumatta. Huolimatta yhtenäisestä tavoitteestaan koulut ovat aina sidoksissa paikkaan ja yhteisöön, jossa koulu toimii. Viimeaikaisessa julkisessa keskustelussa on keskitytty erityisesti koulujen ja kaupunkien suhteeseen. Sen sijaan vähemmälle tarkastelulle ovat jääneet maaseudulla sijaitsevat koulut ja niiden suhde yhteisöönsä.

Koulut ja koulutus maaseudulla -teemaryhmä kutsuu kaikkia maaseudun koulutuksesta kiinnostuneita tutkijoita keskustelemaan aiheen ajankohtaisista kysymyksistä. Esitykseksi voi koskea joitain alla olevista teemoista (mutta ei tarvitse rajoittua niihin):

- Koulutus ja (alue)politiikka
- Maaseudun kouluverkoston kehitys
- Koulutuksen saavutettavuus maaseudulla
- Peruskoulun jälkeinen koulutus maaseudulla
- Koulukokemukset maaseudun kouluissa
- Maaseudun koulut historiallisena ilmiönä
- Koulu(tus)tutkimuksen metodologiset kysymykset maaseutukontekstissa
- Koulu(tus)tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia maaseutukontekstissa

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Kotiseutukasvatuksen uudet tuulet - kokemuksia kunnista

*Tiina Saaresranta, Åbo Akademin
Saaristoinstituutti*

Lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat päätökset ja kehittämistoimenpiteet on otettava entistä tarkemmin huomioon maaseudun elinvoimatekijöitä tarkasteltaessa. Kansallinen saaristo-ohjelma 2020–2023 on asettanut tavoitteekseen saariston kehittämisen houkuttelevaksi ja turvalliseksi asuinympäristöksi lapsiperheille. Välineeksi tähän ohjelma nostaa esiin varhaiskasvatuksessa ja kouluissa toteutettavan saaristokasvatuksen. Maaseutu- ja saaristopoliittisten tavoitteiden edistämiseksi SALT – saaristo ja maaseutu yhteistyössä verkostohanke edistää kotiseutukasvatusta. Verkostohanke toimii Åbo Akademin Saaristoinstituutin johdolla.

SALT-verkosto kehittää kotiseutukasvatusta yhteistyössä kuntien kanssa. Verkostossa toteutetaan pedagogista ja osallistavaa toimintaa, joka edistää lasten ja nuorten myönteistä kotipaikkasuhdetta. Pilottivaiheen toimintojen taustalla on onnistuneet kokemukset Saaristomeren Unesco-biosfäärialueen pedagogisesta toiminnasta. Hyvä kotiseutukokemus luo turvallisen pohjan kasvulle ja on voimavara aikuisuuteen, sillä on myös merkitystä aikuisuuden valintojen suhteen. Kuntien näkökulmasta on kiinnostavaa, miten saada nuoret aikuiset valitsemaan kotipaikkansa sieltä. Voiko onnistunut kotiseutukasvatuksen konsepti olla kunnan houkuttelevuustekijä? Pilottien pohjalta tavoitteena on luoda pohjaa laajemmalle kotiseutukasvatuksen toimintamallille. Hankkeessa tavoitellaan kuntien ja kolmannen

sektorin välistä yhteistyötä kotiseutukasvatuksessa. Kauaskantoisena päämääränä on maaseudun elinvoiman lisääminen lasten ja nuorten kotipaikkasuhdetta vahvistamalla.

Kotiseutukasvatusta on tehty jo pitkään. SALT pyrkii tukemaan kuntia luomalla kokonaisuuksia, ja saamaan tälle kasvatustyölle lisää jatkuvuutta ja selkeyttä. Vahva suhde kotiseutuun välittyy sen tarjoamien resursien ja mahdollisuuksien tiedostamisesta. Esityksessä tuodaan esille havaintoja verkostoon osallistuvien kuntien lähestymistavoista ja pohdintaa siitä, miten kotiseutukasvatuksen toimintamalleja kehittämällä voisimme lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta.

Kouluun kulkeminen osana lasten ja nuorten kouluarkea

*Pirjo Pöllänen, Karjalan tutkimuslaitos,
Itä-Suomen yliopisto*

Peruskoulu on suomalaisen hyvinvointivaltion universaali julkinen palvelu, johon opipivellisuus ikäiset lapset ja nuoret ovat velvoitettuja ja oikeutettuja osallistumaan. Universaali julkinen palvelu tarkoittaa sitä, että palvelu on kaikkien siihen oikeutettujen saavutettavissa, mutta myös sitä, että palvelun taso vastaa keskiluokan palvelutason vaatimuksia (vrt. Anttonen & Sipilä 2000). Peruskoulun kuuluisi olla kaikkien saavutettavissa samantasoisena. Tiedämme kuitenkin, että suomalaiset peruskoulut ovat hyvin erilaisia, mutta myös koulujen saavutettavuus on hyvin erilaista. Maaseudun lapsilla koulumatkat voivat olla huomattavan pitkiä, esimerkiksi Pohjois-Karjalassa alakoululaisen koulumatka voi kestää lähemmäs kol-

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

me tuntia päivässä (ks. Pöllänen ym. 2016). Näin koulumatkasta tulee siis merkittävä osa koulupäivää ja koulunkäyntiä. Pohdin tässä alustuksessa sitä, miten koulumatkat kytkeytyvät maaseudun lasten kouluarkeen, millaisia merkityksiä kouluun kulkeminen saa lasten ja nuorten arjessa. Kulkeminen ja pitkät välimatkat on yksi sosiaalipoliittisesti virittyneen maaseutututkimuksen keskeisiä kysymyksiä ja tätä kysymystä esityksessä pohditaan suhteessa koulunkäyntiin ja lasten ja nuorten kouluarkeen. Esitys perustuu etnografiseen tutkimusaineistoon.

Lähteet: Anttonen, Anneli ja Sipilä, Jorma (2000), *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*, Tampere: Vastapaino. Pöllänen, Pirjo, Vuottilainen, Mari ja Tedre, Silva (2016), *Kyydillä kouluun*, kirjassa Silva Tedre, Sonja Pöllänen ja Mari Vuottilainen (toim.), *Maaseudun näkökulmasta, tarkennuksia hyvinvointipalveluiden muutoksiin*, Joensuu: Kirjokansi.

"Mä en silleen hirveän kauas kotoa halua": Pienen paikkakunnan lukiolaisten maantieteellinen kuvittelu osana opintojen suunnittelua

Suvi Jokila, Turun yliopisto

Korkeakouluopiskelu Suomessa vaatii usein maansisäistä liikkuvuutta. Tämä koskee erityisesti yliopistokaupunkien ulkopuolella asuvia nuoria, joilla ei ole opiskelumahdollisuuksia tarjolla asuinpaikkakunnallaan. Aiemmissa tutkimuksissa tämän liikkuvuuden on havaittu olevan epäsymmetristä (Junkkari & Nevala, 2020; Nevala, 1999). Tässä esityksessä tarkastelen eräällä suomalaisella pienellä paikkakunnalla asuvien lukiolaisten

maantieteellistä kuvittelua osana pohdintoja tulevasta opiskelupaikasta. Teoreettinen lähestymistapani nojaa poststrukturalistiseen traditioon, jonka lähtökohtana on tarkastella siirtymiä jatkuvasti muuttuvina (Gale & Parker, 2014).

Tämä tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa "Kaupungin katveessa" (Shadows) -projektia (2022-2025), jossa tarkastellaan pienten paikkakuntien ja niihin kytkeytyvien maaseutualueiden lukiolaisten koulutussiirtymiä. Tutkimuksen aineisto koostuu lukiolaisten värittämistä Suomen kartoista (ks. Donnelly ym., 2020), jotka tuotettiin osana etnografista kenttätöitä suomalaisessa lukiossa vuonna 2020. Lukiolaisia pyydettiin värittämään kartalta (1) kaupunkeja/alueita, joissa he voisivat kuvitella asuvansa, (2) kaupunkeja/alueita, jotka ovat myös mahdollisia ja (3) kaupunkeja/alueita, joissa he eivät haluaisi asua. Väritettyään karttatehtävän, heitä pyydettiin kertomaan, miten he olivat päätyneet juuri näihin paikkoihin ja alueisiin. Näitä keskusteluja analysoidaan sisällönanalyysillä.

Alustavat tutkimustulokset osoittavat, että suuri osa lukiolaisista haluaa jäädä lähelle nykyistä kotipaikkaansa, ainakin niin, että kulkeminen kotiin on melko nopeaa ja helppoa. Lukiolaiset perustelivat potentiaalisia opiskelupaikkakuntia pohjaten moninaiseen tietoon, kuten kokemukselliseen tietoon ja mielikuviin paikoista. Lukiolaisten opiskelupaikkasuunnittelua tarkasteltaessa on tärkeää huomioida, että maantieteellinen kuvittelu rakentuu koulutusta laajempaan tietoon ja mielikuviin siitä, miten elämä eri paikoissa saattaa rakentua.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Monitieteisen ja -menetelmäisen koulumuistotutkimuksen kysymyksiä

*Alina Kuusisto ja Kari Korolainen,
Karjalan tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto*

Teemme esityksessä katsauksen vuonna 2023 käynnistyneen Maaseudun koulumuistotutkimushankkeen tavoitteisiin ja taustoihin. Hankkeessa tarkastelemme maaseudun kouluihin eli kyläkouluihin liittyviä muistoja erityisesti peruskouluajalta 1970–2010-luvulta, jolloin maaseutukoulujen lukumäärä on laskenut kiihtyvällä tahdilla.

Suomessa on yhä enemmän kuntia, joissa toimii vain yksi koulu keskustaaajamassa, joten on tärkeää hahmottaa koulujen ja kylä- ja maaseutuyhteisöjen keskinäistä vuorovaikutusta sekä maaseutukontekstin merkitystä koulunkäynnille. Aikaisemmissa koulumuistotutkimuksissa huomio on painottunut vanhempiin ikäluokkiin ja kansakoulu-aikaan, joten pidämme tarpeellisena nostaa esiin koulukokemuksia nimenomaan viime vuosikymmeniltä, jolloin sekä maaseutu että koulutuspolitiikka ovat olleet nopeassa murroksessa.

Tutkimus hyödyntää niin tieteen kuin taiteen lähestymistapoja ja menetelmiä. Monitieteinen näkökulma yhdistää kasvatustiedettä, yhteiskuntatiedettä, soveltavaa kulttuurintutkimusta, historiantutkimusta, muistitietotutkimusta sekä kriittistä ja taidelähtöistä sarjakuvatutkimusta. Keskeinen aineisto koostuu maaseudun kouluissa toimineiden oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan suullisista haastatteluista sekä kirjallisena toteutetusta muistitietokeruusta. Tutkimusalueina ovat Pohjois-

Karjala ja Varsinais-Suomi, joten tutkimus ottaa kantaa myös maaseutualueiden erilaisuuteen koulukokemusten ja -muistojen taustalla. Tässä esityksessä pohdimme koulumuistotutkimuksen paikkaa suomalaisen ja kansainvälisen koulututkimuksen kentässä sekä arvioimme pilottihaastattelujen pohjalta haastatteluaineiston piirteitä ja rajoituksia. Käsittelemme myös taidelähtöisen tutkimuksen ja sarjakuvan mahdollisuuksia maaseudun kouluihin liittyvässä tutkimuksessa.

Muistitietotutkimus maaseudun kyläkoulujen tutkimuksessa

*Annukka Jauhiainen,
Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto*

Pohdin esityksessäni millä tavalla suullista historiaa ja muistitietoaineistoja voitaisiin hyödyntää tutkittaessa maaseudun kyläkouluja. Muistitietotutkimuksella tarkoitetaan suullisessa tai kirjoitetussa muodossa olevia kertomuksia ja kuvauksia menneistä tapahtumista (Fingerroos & Haanpää 2006). Suomalaisessa koulutustutkimuksessa muistitietoa on hyödynnetty suhteellisen vähän. Kasvatustietehistoriallisessa tutkimuksessa tunnetaan hyvin suomalainen koulutus järjestelmänä, mutta sen sijaan tiedämme vähemmän kasvatukselle ja koulutukselle annetuista merkityksistä ihmisten arkielämässä.

Muistitietoa aineistonaan käyttäviä aikaisempia maaseutukouluja koskevia tutkimuksia on Saara Tuomaalan väitöskirja, jossa hän tutki lapsuuden historiaa ja koulukokemuksia 1900-luvun alkupuolella syntyneiden maalaisperheessä asuneiden ihmisten haastattelujen kautta. (Tuomaala 1999, 83-84; Tuomaala 2000; Tuomaala 2005.)

Suomessa toteutettiin vuonna 2013 koulua koskevaa muistitietoa kartoittava keräys – Minun koulumuistoni -keruu – jossa ihmisiä pyydettiin kirjoittamaan omista koulumuistoistaan. Tähän keruuseen osallistuneissa koulumuistojaan kirjoittaneissa oli varsin paljon opettajia. Kirjoitetussa muistelumuodossa tapahtuva aineistonkeruu ylipäänsä suosii sellaisia muistelijoita, jotka ovat esimerkiksi työssään tottuneet ilmaisemaan itseään kirjallisesti. (Arola 2016.) Haastatteleamalla voi olla mahdollista tavoittaa monimuotoisempi kohdejoukko.

Muistitietohistoriassa kiinnostus on kohdistunut ennen kaikkea ns. tavallisiin ihmisiin. Ulkomaisessa tutkimuskirjallisuudessa esimerkiksi Ivor Goodson ja Peter Woods ovat tuoneet esiin, että suullisen historian kautta, haastatteluilla kerätyllä henkilökohtaisella muistitiedolla, on pyritty purkamaan virallisten ja kirjallisten lähteiden, usein valtaapitävien miesten ehdoilla rakentuneiden lähdeaineistojen yksipuolisuutta. Muistitiedon avulla on mahdollista nostaa esiin sellaista ruohonjuuritason kokemustasoa ja

toimijuutta, joka jää helposti virallisen lähdeaineiston ulottumattomiin. (Goodson 2001; Woods 1984.) Monet muistitietoa käyttäneet tutkijat ovat korostaneet sitä, että historian kirjoittaminen ei ole ammatittutkijoiden yksinoikeus, vaan on tärkeää, että ihmiset itse tuottavat ja tutkivat omaa historiaansa (Ukkonen 2000).

Taina Ukkonen (2000) on muistuttanut, että muistitietohaastattelu edellyttää herkkyyttä ja tilan antamista haastateltavan omille kokemuksille ja merkityksenannoille. Kari Teräksen (2000) mukaan tämä ns. kertojakeskeisyys on toisaalta ristiriidassa toisen muistitietohaastattelun ideaalin eli kommunikatiivisuuden kanssa. Kommunikatiivisuudella viitataan haastattelun vuorovaikutukselliseen luonteeseen, jolloin muistelutapahtuma on myös dialoginen, yhdessä haastattelijan kanssa tuotettu. Pohdin esityksessäni näitä muistitietotutkimukseen liittyviä kysymyksiä erityisesti kyläkoulujen tutkimisen näkökulmasta.

TYÖRYHMÄ 4: MAASEUDUN ASEMA KUNTIEN MUUTOKSESSA

Työryhmän vetäjät:

Torsti Hyyryläinen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Annamari Kiviaho, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Katja Rinne-Koski, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Kunnilla ja maaseuduilla on historiallinen kehityksen kohtalonyhteys: kunnissa tapahtuvat muutokset heijastuvat myös maaseutuihin ja päinvastoin. Tällä hetkellä kunnat ovat kahden dramaattisen muutoksen keskellä, joiden vaikutukset ulottuvat laajalle yhteiskuntaan vaikuttaen myös alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Kestävyyssuutoksen edellyttämä siirtyminen kohti sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestäviä tavoitteita vaatii perinpohjaisia ja radikaalejakin yhteiskunnallisia muutoksia. Samanaikaisesti käynnissä oleva hallinnollinen rakennemuutos, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus, vaikuttaa merkittävästi kuntien toimintaan ja talouteen haastaen kuntia hahmottamaan tehtävänsä ja roolinsa uudelleen. Kuntien toimintaympäristöissä tapahtuvat muutokset vaikuttavat väistämättä myös kuntien toimintatapoihin ja niiden toimijasuhteisiin erityisesti maaseudun pienissä kunnissa.

Miten kunnat ja erityisesti maaseutumaiset kunnat selviävät näistä muutoksista? Mikä on maaseudun asema kuntien tulevaisuusstrategioissa? Miten voidaan huolehtia siitä, etteivät kestävyysmuutoksen edellyttämät toimenpiteet tai hallinnollisen rakennemuutoksen seurausvaikutukset lisää eriarvoisuutta tai kohdistu epäoikeudenmukaisesti tiettyihin ihmisryhmiin tai alueisiin? Millaisia politiikka- ja kehittämistoimia tarvitaan kestävä ja samalla oikeudenmukaisen kuntatulevaisuuden luomiseksi? Millaisia haasteita ja mahdollisuuksia nämä muutokset tarjoavat maaseutumaisille alueille?

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka käsittelevät kuntien aseman, tehtävien, merkityksen ja toimijasuhteiden muutoksia sekä niihin liittyviä ratkaisuja ja politiikkalinjauksia. Esitysten lähtökohtana voivat olla päättäneet tai käynnissä olevat tutkimus- ja kehittämishankkeet tai tutkijoiden ja kehittäjätoimijoiden vapaamuotoiset puheenvuorot.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Yhteistyötä etsimässä: maaseudun paikallisyhteisöjen asema kunnan palvelutuotannossa

*Katja Rinne-Koski ja Merja Lähdesmäki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Monessa kylässä on havahduttu siihen, että lähipalvelut sijaitsevatkin aika kaukana. Samaan aikaan maaseudun lähipalvelujen kysyntä kasvaa, kun ikääntyvät asukkaat tarvitsevat hyvinvointipalveluita ja avustusta arjen askareissa. Toisaalta myös kunnat ovat hallintouudistuksen myötä vastuussa entistä vahvemmin elinvoiman ja asukkaiden hyvinvoinnin kehittämisestä myös maaseudulla. Yhtälö on selkeä: maaseudun palveluissa on tarve uudenlaisiin yhteistyömalleihin.

Yksi mahdollinen yhteistyötaho maaseudun palvelutuotannossa on paikallisyhteisöt, jossa yhteisö tuottaa alueellaan tarvittavia palveluita esimerkiksi yhteiskunnallisen yrittäjyyden keinoin. Yhteiskunnallinen yritys on tapa tehdä liiketoimintaa: sillä on julkilausuttu yhteiskunnallinen tavoite ja rajoitettu voitonjako, jossa suurin osa liikevoitosta käytetään tavoitteen edistämiseen. Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys puolestaan on yhteisön omistama tai perustama yritys, jonka tarkoituksena on vastata paikallisiin tarpeisiin tekemällä liiketoimintaa yhteisön hyödyksi. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita liiketoimintaa toteuttava kyläyhdistys.

Esityksessä tarkastelemme kuntien näkemyksiä palveluiden tuottamisesta yhteistyössä paikallisyhteisöjen kanssa. Tarkastelun teoreettinen viitekehys perustuu keskusteluun uudesta julkishallinnosta ja paikallisten palvelujen yhteistuotannosta.

Aineistona käytämme vuonna 2019 toteutettua kuntien edustajille suunnattua valtakunnallista kyselyä.

Havainnot osoittavat suurta vaihtelua sisällössä ja käsityksissä, joita kuntien toimijoilla on yhteisölähtöisiin yhteiskunnallisiin yrityksiin ja niiden potentiaaliin palvelujen yhteistuotannossa. Aktiiviset kunnat ovat avoimia mahdollisuuksille saada yhteisöjä mukaan palvelutuottamiseen ja uteliaat kunnat ovat kiinnostuneita yhteisöjen potentiaalista ja lisäarvosta palvelutuotannossa. Epäillen suhtautuvat kunnat eivät ole vakuuttuneita yhteistyön jatkuvuudesta palveluntarjonnassa ja ristiriitaisesti asiaan suhtautuvilla kunnilla ei välttämättä ole kiinnostusta edistää asiaa sen enempää.

Kamppailu kunnallisten ruokapalveluiden omaehtoisuudesta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa: case Sodankylä

*Milla Suomalainen, Jarkko Pyysiäinen ja
Johanna Hohenthal, Helsingin yliopisto,
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta,
Taloustieteen osasto*

Omavaraisuuden taidot maaseutuyhteisöissä -projektissa (SA 2021–2024) tarkastelemme tapaustutkimuksena Sodankylän kuntaa, jossa on yli kymmenen vuoden ajan aktiivisesti edistetty lähiruoan hyödyntämistä ruokapalveluissa mm. muuttamalla tuotantotapoja ja rakentamalla yhteistyöverkostoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on kuitenkin haastanut niin kunnallisten ruokapalveluiden autonomian kuin niiden puitteissa menetyksellisesti sovelletun lähiruokaperiaatteen jatkuvuuden.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Tutkimuksessa valotamme sote-uudistukseen liittyvää kamppailua omaehtoisista kunnallisista ruokapalveluista ja lähiruokaperiaatteen kohtalosta, ns. uusinstitutionalistista teorianäkökulmaa soveltaen. Kiinnitämme huomiota siihen, miten sote-uudistuksen kaltainen institutionaalinen muutos yhtäältä haastaa kuntakentän toimijat legitimoimaan vakiintuneiden käytäntöjen ja logiikkojen (kuten lähiruokakäytön) asemaa uudessa institutionaalisessa rakenteessa, mutta toisaalta avaa toimijoille mahdollisuuksia omaehtoiseen toimijuuteen ja omien tavoitteiden edistämiseen osana rakennemuutosta. Aineistoa on kerätty haastatteleamalla kuntatoimijoita ja kunnan kanssa yhteistyötä tekeviä paikallisia pienyrittäjiä.

Esitelmässä tuomme esiin alustavia havaintoja kerätyn aineiston pohjalta. Kuntatoimijat käyttävät aktiivisesti ja luovasti omaa toimijuuttaan turvatakseen tärkeäksi kokemiensa tavoitteiden, toiminnan ja itsemääräämisen

jatkuvuuden muutoksesta huolimatta. Havainnollinen esimerkki luovan kollektiivisen toimijuuden käytöstä on lähiruokan hyödyntämiseen kiteytyvän institutionaalisen käytännön ja logiikan aktiivinen levittäminen Sodankylän kuntaa laajemmalle aluetasolle: Koska uudistuksen aiheuttama hallinnollinen repeämä terveys- ja sivistystoimen välillä on uhannut olla (haastateltavan sanoin) ”kuolinisku” lähiruokaperiaatteelle, Sodankylä ja neljä lähikuntaa ovat muodostaneet in-house-yhtiön toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Kaikille mukana oleville kunnille on virinnyt motivaatio edistää lähiruokaa ja myös vahva halu suojella ruokapalveluiden kehittämisen paikallista omaehtoisuutta.

Paikkaperustaisuus maaseudun kehittämisessä: miksi kunnat nojautuvat LEADER toimintaryhmien työhön?

Ella Mustakangas, Tampereen yliopisto

Hankkeisiin pohjautuva kehittämistyö on muuttanut kuntien roolia maaseudun kehittämisessä. Erityisesti tähän ovat vaikuttaneet LEADER toimintaryhmät. Paikkaperustaisen kehittämisen näkökulmasta kuntien rooli voisi olla nykyistä merkittävämpi, sillä ne tuntevat alueensa, sen toimijat ja vahvuudet. Paikallisina yhteisöinä kunnat ovat lähtökohtaisesti paikkaperustaisen kehittämisen ytimessä. Tutkimuksessani kysyn, miksi kunnat ovat jääneet maaseudun kehittämisessä statistin rooliin. Mikä selittää sitä, että kuntien omat kehittämistoimet ovat varsin vaatimattomia ja että vastuun kantavat pääasiassa LEADER toimintaryhmät – myös kuntien näkökulmasta?

Tutkimuksen lähtökohtana on kriittinen realismi ja siihen liittyvä todellisuuden monikeroksellisuus. Lähestyn kuvaamaani kuntatason tilannetta empiirisen tason havaintona ja vallitsevana asiantilana - kriittisen realismin termein demiregulariteettina – jolle on mahdollista löytää kausaalinen selitys syvän todellisuuden tasolta. Metodina hyödynnän Tom Fryerin teema-analyysia. Tutkimuksessani selitän kuntien roolia kolmesta eri näkökulmasta, joita ovat ajatus vastuullisista paikallisyhteisöistä, kutistuvan kunnan politiikka sekä projektillistuminen. Kyseisten näkökulmien valossa kunnat näyttävät omaksuneen paikkaperustaisessa maaseudun kehittämisessä roolin, joka nojaa LEADER-periaatteisiin, mutta on samanaikaisesti johtanut vetäytymiseen maaseudun

kehittäjän avainpaikalta. Hanketoimintaan liittyvä epäjatkuvuus ja kutistuvan kunnan poliittiset haasteet häiritsevät kunnissa aktiivisen toimijuuden omaksumista maaseudun kehittämisessä.

Aineistona on 31 teemahaastattelua, jotka on toteutettu Kauhajoella, Sodankylässä ja Sotkamossa. Haastateltavina oli kuntien johtavia viranhaltijoita, valtuutettuja, kyläaktiiveja ja toimintaryhmien edustajia. Tutkimus on osa väitöskirjatyötäni, joka käsittelee maaseudun kehittämistä kunnissa paikallisen hallinnan näkökulmasta.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten legitimiteetti palveluntuottajina

*Merja Lähdesmäki ja Katja Rinne-Koski,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Tarve julkisen sektorin palveluiden täydentämiselle erityisesti maaseudulla on kasvanut. Moni kunta on tiukkenevan taloustilanteen vuoksi joutunut sopeuttamaan palvelutarjontaansa, minkä seurauksena kylien lähipalvelut ovat hiljalleen siirtyneet kuntakeskukseen tai loppuneet kokonaan. Tästä syystä monilla maaseutualueilla paikallisyhteisöt harkitsevat omaa palvelutuotantoa julkisen sektorin palvelujen täydentämiseksi. Yksi keino vastata vaillinaiseen tai puuttuvaan palvelutarjontaan on paikallisyhteisöjen omaehtoinen palvelutuotanto yhteiskunnallisen yrittäjyyden keinoin. Yhteiskunnallinen yrittäjyys on jonkin sosiaalisen tai ekologisen tavoitteen saavuttamiseksi perustettua yritystoimintaa, jonka liikevoitosta suurin osa suunnataan valitun tavoitteen hyväksi.

Paikallisyhteisöjen toteuttama palvelutarjonta heijastuu usein yhteisön ja kunnan väliseen suhteeseen haastaen ja hämärtäen palvelutuotannon perinteisiä rooleja. Kunnat ovat kuitenkin hyvin merkittävä yhteistyökumppani yhteisölähtöisille yrityksille ja menestyksellinen yhteistyö toimijoiden välillä tulisi perustua yritysten legitiimiin asemaan palveluiden tarjoajana. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme legitimaatioteoriaa hyväksi käyttäen sitä, millaisia argumentteja kunnat ja yritysten edustajat käyttävät kuvatessaan yhteisölähtöisiä yhteiskunnallisia yrityksiä paikallisina palveluntuottajina ja miten tunnistetut argumentit mahdollisesti heijastuvat toimijoiden väliseen suhteeseen.

Tutkimuksen empiirinen aineisto yhdistää kylätoimijoiden kanssa tehdyt haastattelut ja kuntaedustajille suunnatun kyselyn avoimet vastaukset. Laadullisen analyysin tulokset osoittavat, miten molemmat toimijat tuottavat yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden tavoitteet sosiaalisesti hyväksyttyinä käyttäen pragmaattisia ja moraalisia argumentteja. Samaan aikaan kuntaedustajat kuitenkin epäilevät yritysten toimintaperiaatteita, mikä osaltaan delegitimoii yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten roolia palvelutarjoajina kunnan näkökulmasta.

TYÖRYHMÄ 5: MAASEUDUN MUUTOSTEN YHTEYDET ALUETALOUKSIIN

Työryhmän vetäjät:

Susanna Kujala, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Outi Hakala, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Maaseutualueiden toimintaympäristöissä tapahtuu erilaisia muutoksia muun muassa kestävyys siirtymän, väestömuutosten ja lisääntyvän monipaikkaisuuden myötä. Tällaiset muutokset vaikuttavat myös aluetalouksiin. Niin pienemmillä kuin suuremmillakin muutoksilla ja niin paikallisilla kuin kansainvälisilläkin ilmiöillä voi olla merkittäviä vaikutuksia maaseutualueiden talouksiin ja työllisyystilanteisiin. Keskinäisriippuvuuksien maailmassa myös muualla taloudessa ilmenevät muutokset välittyvätkin talouden verkostojen kautta maaseutualueiden talouksiin. Muutosten vaikutukset eivät kuitenkaan välttämättä kohdistu alueellisesti yhdenvertaisesti. Tästä syystä erilaiset aluetaloustarkastelut voivat olla tärkeässä roolissa, sillä aluetalouksiin kohdistuvien vaikutusten hahmottaminen tukee etenkin politiikka- ja kehittämistoimien alueellista kohdistamista koskevaa päätöksentekoa.

Työryhmässä käsitellään toimintaympäristöissä tapahtuvien muutosten vaikutuksia aluetalouksiin monista eri näkökulmista ja pohditaan erilaisia kysymyksiä. Millaisia mahdollisuuksia muutokset luovat aluetalouksien näkökulmasta? Edistävätkö tai heikentävätkö muutokset alueellista yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta? Mitkä muutokset aiheuttavat aluetalouksien näkökulmasta haasteita? Miten muutokset heijastuvat esimerkiksi tulonjakoon, toimialojen laajuuteen tai muihin alueisiin? Miten tulevaisuudessa voitaisiin turvata aluetalouksien kestävyys ja parantaa alueiden muutosjoustavuutta?

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka käsittelevät erilaisia alueiden talouksiin ja työllisyystilanteisiin kohdistuvia vaikutuksia. Esitykset voivat käsitellä laaja-alaisesti maaseutualueiden toimintaympäristöissä tapahtuvien tai niihin heijastuvien muutosten vaikutuksia aluetalouksiin tai alueelliseen yhdenvertaisuuteen muun muassa työn ja yrittäjyyden näkökulmasta.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Metsästyskauden pidentämisen aluetaloudellinen merkitys Itä-Lapissa

*Anne Matilainen, Susanna Kujala ja Outi Hakala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Suomessa metsästysmatkailijat ovat yleensä suomalaisia, kotialueensa ulkopuolelle matkaavia metsästäjiä. Tavanomaisesti he järjestävät itse metsästysmatkansa ja hankkivat pienriistaluvan valtion maille metsästäkseen useimmiten kanalintuja. Syksyllä 2019 kokeiltiin metsästyskauden pidentämistä, mikä oli mahdollista kanalintukannan kasvun myötä. Kokeilu nosti esiin kiinnostavia tutkimuskysymyksiä: miten metsästyskauden pidentäminen vaikuttaa aluetalouteen ja kuinka monta kanalintua metsästetään pidennetyllä kaudella. Koska metsästys on paljon vaikeampaa talvella kuin syksyllä, metsästyskauden pidentäminen voi lisätä metsästysmatkailun taloudellista hyötyä kohdistamatta voimakasta metsästyspaineen kasvua kanalintukantoihin.

Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida alueellisia kokonaistaloudellisia vaikutuksia, jotka kanalintujen metsästyskauden pidentäminen aiheuttaisi Itä-Lapin seutukunnassa. Tarkoituksena oli luoda käsitys siitä, miten metsästysmatkailu edistää syrjäisten maaseutualueiden taloutta.

Alueen kokonaistaloudelliset vaikutukset arvioitiin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa kehitetyllä staattisella RegFin-mallilla, joka lukeutuu yleisen tasapainon (engl. CGE) malleihin. Aineisto koostui Itä-Lapin metsästysmatkailijoiden käyttäytymistä, rahankäyttöä, matkojen kestoa ja lupaostoja käsittelevistä tiedoista. Olennaista aineistoa kerättiin myös virallisista tilastoista, etenkin

kansantalouden tilinpidosta ja aluetilinpidosta. Aineisto hankittiin Metsähallitukselta ja Tilastokeskukselta.

Laskentatulokset osoittavat metsästyskauden pidentämisen suorat ja välilliset vaikutukset muun muassa yksityiseen kulutukseen ja työllisyyteen Itä-Lapissa. Tulosten perusteella talvimetsästys voisi olla ekologisesti kestävä tapa saada aikaan taloudellisia vaikutuksia alueelle, vaikkakin taloudellinen vaikutus on suhteellisen pieni.

Tietotalous maaseutukehittämisen agendalla

*Henrika Ruokonen, Samuli Manu
Janne Sinerma ja Rasmus Aro, Ubigo (MDI)*

Tietotalouden perustana pidetään koulutettua ja osaavaa työvoimaa, modernia infrastruktuuria, tehokasta innovaatiojärjestelmää ja institutionaalista tiheyttä. Maaseutujen väestöpohja, osaava työvoima, innovaatioekosysteemit sekä luonnonvarojen jalostukseen ja alkutuotantoon painottuva elinkeinorakenne ovat haastaneet tietotalouden kehitystä. Toimialatilastojen perusteella tietotyön merkitys on maaseutualueilla yhä vähäinen ja tietotyön rakenne on yksipuolinen.

Reflektoimme esityksessämme usean maaseutukehittämistä tarkastelleen selvityshankkeen tuloksia. Keskitymme tarkastelemaan maaseutualueiden kehittämistä suhteessa tietointensiivisen talouden prosesseihin ja rakenteisiin.

Tietotalousvetoisen aluekehityksen ja sitä voimistaneen aluepolitiikan sisällä on ollut vähän keskustelutilaa maaseutunäkökulmalle tietotyöhön. Paikkariippumattoman työn ja etätyön yleistymisen kautta maaseudun tietotalous on nostettu jälleen suomalaisen

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

maaseutupolitiikan agendalle. Erityisesti koronakriisin myötä yleistynyt etättyö nosti maaseutukehittäjien odotukset korkealle. Maaseudun tietotaloutta koskevaa tutkimuskirjallisuutta on julkaistu viime vuosina kuitenkin niukasti.

Kirjallisuudessa on korostunut erityisesti kytkeytyneisyyden ja verkottumisen merkitys tietotalouden kehittämisessä. Selvityksemme osoittavat maaseutualueilla olevan hyvin erilaiset lähtökohdat tietotalousvetoisen kehityksen näkökulmasta. Lisäksi paikallistasolla kehittämistoimet vaikuttavat keskittyneen paikallisten toimintaympäristöjen ja olemassa olevan elinkeinotoiminnan kehittämiseen. Käytännön tasolla eksogeenisen ja endogeenisen kehittämisen lähestymistavan yhdistäminen on vielä vähäistä. Väitämme kuitenkin, että menestyäkseen tietotalouteen perustuvassa arvonaluonnissa paikallistasolla tarvitaan sekä eksogeenisen että endogeenisen kehittämisen prosesseja.

Paikalliseen ympäristöön pohjautuvan kehittämistyön ja paikallisten toimijoiden on oltava keskeisessä roolissa kehittämisen onnistumiseksi, mutta samalla on tunnistettava, että esimerkiksi osaamispääomaa tarvitaan myös alueen ulkopuolelta.

Aluetaloudet tutkimuksessa

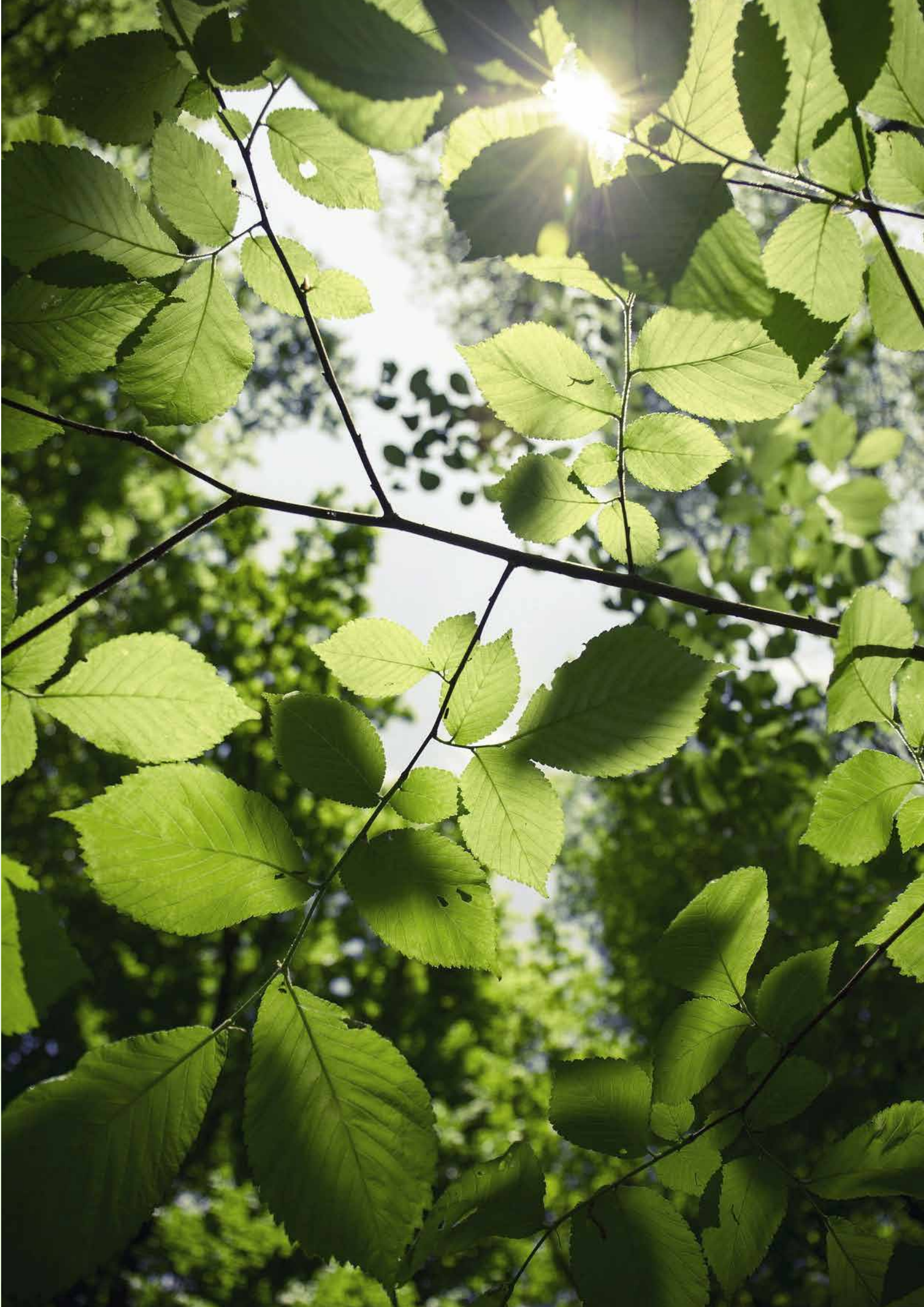
*Outi Hakala ja Susanna Kujala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Eri alueilla toteutuvat toiminnot ja muutokset vaikuttavat aluetalouksiin, muun muassa alueiden tuotantoon ja työllisyyteen. Aluetaloudellisten vaikutusten ymmärtäminen auttaa tunnistamaan ja tarttumaan maaseudun elinvoimaa vahvistaviin mahdollisuuksiin sekä edistämään yhdenvertaista ja oikeuden-

mukaista aluekehitystä. Vaikutusarviointeja toteutetaan monipuolisesti vaihtelevista kysymyksistä päätöksenteon tueksi hyödyntäen erilaisia aineistoja ja menetelmiä. Ajoittain on tarpeen tarkastella tehtyä tutkimusta kokonaisuutena.

Esityksessämme kuvaamme Suomessa toteutettuja aluetaloudellisten vaikutusten arviointeja, joita olemme tarkastelleet systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Tuloksista käy muun muassa ilmi, että aluetalousarvioinneissa on käsitelty monipuolisesti erilaisia teemoja ja teemat ovat muuttuneet jonkin verran vuosien mittaan. Vaikka arvioinnit ovat kohdistuneet melko monipuolisesti eri alueille, on joitain alueita tutkittu aluetalouden näkökulmasta selvästi enemmän kuin toisia. Toteutettujen arviointien kokonaisvaltainen tarkastelu auttaa muun muassa tunnistamaan teemoja, joihin tutkimusta on tarpeen jatkossa kohdistaa sekä huomioimaan laajemmin julkaisuja, jotka voivat tukea päätöksentekoa. Tietotarvetta selvitetään jatkossa myös päättäjille lähetettävän kyselyn avulla.

Maaseutututkijatapaamisen Maaseudun muutosten yhteydet aluetalouksiin -työryhmän toteutus sekä Aluetaloudet tutkimuksessa -esitys sisältyvät TUUMA-verkostohankkeen toimenpiteisiin. Osana maaseutupolitiikan neuvoston MANEn toimintaa toteutettava TUUMA kattaa kuusi teemaa, joista yksi keskittyy aluetaloudellisiin vaikutuksiin. TUUMAN tavoitteena on lisätä maaseudun elinvoimaisuutta, työllisyyttä ja yritysten kilpailukykyä. Aluetalous-teeman tavoitteena on puolestaan tuoda esiin aluetaloudelliset vaikutukset, jotta työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet maaseuduilla voitaisiin hyödyntää yhä paremmin.

TYÖRYHMÄ 6: MAASEUTU YRITTÄJYYDEN KEHITTÄMISYMPÄRISTÖNÄ

Työryhmän vetäjät:

*Pasi Saukkonen, Spatia, Itä-Suomen yliopisto
Emmi Maijanen, LAB-ammattikorkeakoulu*

Maaseutua ja sen elinkeinotoimintaa on historiassa asemoitu monin tavoin. Perinteisesti maaseutu on nähty alkutuotannon ja kylätoiminnan kautta. Tämän päivän ja tulevaisuuden maaseutu on yhä enemmän monimuotoinen asumisen, yrittäjyyden ja vapaa-ajan ympäristö. Uusina vahvistuneita arvoja ovat terveysturvallisuus ja huoltovarmuus.

Maaseudun elinvoimasta huolehtimiseen liittyy maaseudun yrittäjyyden ja liiketoiminnan näkeminen uusin silmin. Perinteisen alkutuotannon kannattavuuskysymykset ovat yhä enenevässä määrin lisänneet energiatehokkuuden parantamista, työprosessien kehittämistä kannatettavammaksi sekä innovoimaan alkutuotannon rinnalle myös muuta liiketoimintaa. Tällaisia ovat muun muassa luonto- ja elämysmatkailu, maatalouden raaka-aineiden jalostaminen ja luova talous.

Maaseutua liiketoimintaympäristönä tulee tarkastella yhä enemmän erilaisuuden, erilaisen liiketoimintayhdistelmien ja tietoa hyödyntävän monimuotoisen liiketoiminnan kautta. Monimuotoisuudessa on kyse rajoja rikkovasta ajattelusta, uusista innovaatioista, uudenlaisten toimintakonseptien luomisesta ja hybridiliiketoiminnasta. Tämä edellyttää myös maaseudun tutkimuksen ja kehittämisen olevan monitieteistä ja monialaista.

Ryhmään haetaan esityksiä, jotka käsittelevät maaseutua yrittäjyyden ympäristönä siihen liittyvine erityispiirteineen, mahdollisuuksineen, uhkakuvineen sekä muutossuuntineen.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Toimeentulohuoli maaseudulla

Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto

Maaseudun toimeentulon kysymyksiä tarkastellaan usein etsien ratkaisuja siihen, miten asukkaat voisivat työllistyä asuinseudullaan. Usein keskustelut keskittyvät yrittäjyyden edistämiseen ja sen esteiden raivaamiseen sekä omaehtoisen ja asukasvoimavaroihin perustuvan aktiivisuuden tukemiseen vähentyvien palveluiden ja investointien keskellä. Vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, kuinka riittävää jossain määrin työllisten toimeentulo on, ja mitä niukka toimeentulo tarkoittaa arjen järjestämisen ja hyvinvoinnin kannalta. Tämä esitys keskittyy ihmisiin, jotka ovat työssä tai työllistävät itsensä ainakin osa-aikaisesti, mutta ansaitsevat silti huomattavan vähän, usein alle köyhyysrajan eli vähemmän kuin 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta.

Esitys perustuu meneillään olevaan hankkeeseen, joka käsittelee työssäkäyvien köyhyyden ilmiötä jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa, sekä kohta alkavaan hankkeeseen, jossa työssäkäynnistä huolimatta koettuja toimeentulovaikkeitä tarkastellaan kvalitatiivisesti alueellisesta näkökulmasta. Ole-massa olevan runsaan kirjoitus- ja haastatteluaineiston alustava analyysi kiinnittää huomiota siihen, miten ihmiset kuvaavat asuinpaikkansa vaikuttavan työssäkäyntiinsä, toimeentuloonsa ja työn ja muun elämän käsittävän arjen järjestämiseensä. Erityisesti esiin otetaan maaseudun asukkaiden kuvamia yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita. Pää-telmänä on, että työllistymisen ja yrittäjyyden tukemisessa on kiinnitettävä huomiota myös töiden laatuun. Ei ole ongelmattonta,

jos työssäkäynnistä huolimatta toimeentuloa on täydennettävä sosiaali-tuilla, jos niihin ei yrittäjäseman vuoksi ole oikeutettu tai jos niitä ei pärjäämisen ja aktiivisuuden retoriikan vallitessa edes uskalla hakea. Kuulijoiden kanssa pohditaan mieluusti sitä, ovatko niukat ansiot ja prekaarisuus maaseudun uusi tai jatkuva normaali, kun kuluttajia ja työllistäjiä on vähän ja työllistävät yrityksetkin usein pieniä, ja onko ilmiö hyväksyttävissä.

Tulevaisuusherkkä yritys on muutosjoustava

Hannele Suvanto, Helsingin yliopisto

Yrityksen yhtäkkinen kriisitilanne vaatii muutosjoustavuutta eli resilienssiä. Suomalaisia yrityksiä, erityisesti elintarvikealan yrityksiä ja viljelijöitä onkin koeteltu viime aikoina. Esimerkiksi kustannusten nousu ja kuluttajatottumusten muutokset, nykyään nopeatkin, haastavat muuttumaan, mutta ei riitä, että kriiseistä selviytyy, kriiseistä pitää pystyä myös palautumaan ja kehittymään vahvemmaksi.

Lähetimme keväällä 2022 kyselyn 300 etelä-pohjalaiselle elintarvikeyritykselle. Kyselyyn vastasi 38, joista 85 % erittäin pieniä yrityksiä. Kysely mittasi yrityksen resilienssiulottuvuuksien tasoa asteikolla 1-7. Yrityksien pääoma-, strateginen, sopeutumis- ja toimitusketjutasojen yleinen resilienssi oli vain keskitasoa (4,4), mutta yhteistyö muiden yritysten (luottamus, yhteistyö, sitoutuminen) oli hyvää (6,2). Sen sijaan digitalisaatiossa (prosessit, kyvykkyydet) taso oli heikko, vain 3,7. Ruokayritykset ovat motivoituneita tekemään yhteistyötä muiden yritysten kanssa, mikä on hyvä, sillä yritysten välisten

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

verkostojen tiedetään vaikuttavan positiivisesti yrityksen resilienssiin. Tämän lisäksi yritysten pitäisi tehdä entistä rohkeampia ja innovatiivisempia ratkaisuja erilaisten luovien ja avoimien yhteistyömuotojen kautta, jotta yritysten alhainen digitalisaatiotaso kehittyisi.

Nopeasti muuttuvilla markkinoilla yrityksen korkea resilienssi on yksi merkittävimmistä kilpailukykyyn vaikuttavista tekijöistä. Koska kyse on ruoasta, päivittäisestä tarpeestamme, yritysten resilienssi on avainasemassa myös yhteiskunnan toimivuuden ja huoltovarmuuden vuoksi. Siksi on tärkeää, että elintarvikkealalla toimivat lähiruokayritykset voivat kartoittaa omaa resilienssitasoaan ja saada tukea toimintansa kehittämiseen ja muutostoukavuuden vahvistamiseen. Kehittämishankkeessa YDIRE-hankkeessa nettipohjaisen työkalun, jonka avulla yritykset voivat testata resilienssiään ja saada neuvoja ja analysointityökaluja resilienssinsä kehittämiseen ja tulevaisuuden ennakoimiseen. Toteamme, että muutosten ennakointi ja herkkyys tulevaisuudelle ovat hyvän muutostoukavuuden perusta.

Agrometsätalous uutena yrittäjyyden lähteenä maaseudulla

*Tanja Kähkönen ja Michael den Herder,
Euroopan metsäinstituutti, Joensuu*

Ilmastomuutos, kasvavat ympäristövaatimukset ja kuluttajien vaatimukset käyttämilleen tuotteille ja palveluille ovat muuttaneet ja tulevat muuttamaan maankäyttö- ja tuotantotapoja maa- ja metsätaloudessa.

Agrometsätaloudesta, peltometsäviljelystä tai puustoisesta maataloudesta – agrometsä-

taloudesta ei kuitenkaan, monesta nimestään huolimatta, juurikaan puhuta Suomessa vaihtoehtoisena tai ”uutena” maankäytön muotona nykyiselle maa- ja metsätaloudelle tai yhtenä perustana yrittäjyydelle maaseudulla. Euroopan metsäinstituutti on ollut mukana eurooppalaisessa agrometsätalouden kehittämistyössä jo useiden vuosien ajan. Yksi eurooppalaisista hankkeista, joissa edistämme tällä hetkellä agrometsätaloutta, Agroforestry Business Model Innovation Network – AF4EU, edistää agrometsätalouden uusia liiketoimintamalleja Euroopassa. Hankkeen keskeinen toimenpide on agrometsätalouden innovaatioverkoston ylläpito Suomessa, johon kuuluu erilaisia sidosryhmiä kuten maanviljelijöitä, neuvoja ja tutkijoita.

Suomessa on hyvin vähän saatavilla tutkimustietoa maanviljelijöiden, metsänomistajien ja alan ammattilaisten käsityksistä agrometsätaloudesta. AF4EU-hankkeessa agrometsätalouteen ja sen edistämiseen liittyviä käsityksiä kerätään agrometsätalouden innovaatioverkostolta, jonka ensimmäiset tapaamiset ovat kesäkuussa ja elokuussa 2023. Tutkimusmenetelmänä käytetään kyselyitä ja fokusryhmäkeskusteluja agrometsätalouden kohteille tehtävien maatalakävelyiden aikana. Keskeisinä tuloksina on odotettavissa eri sidosryhmien käsityksiä agrometsätaloudesta yrittäjyyden lähteenä maaseudulla sekä siihen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista. Kehittämistoiminnan osalta tämän tutkimuksen tulokset voivat olla osaltaan herättämässä keskustelua mm. päätöksenteossa eri maankäyttömuotojen mahdollisuuksista maaseudun yrittäjyyden edistämisessä.

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Uudistuva maaseutuyrittäjyys - Marja Villiyrtti ja Lassi Luova

Emmi Majanen, LAB-ammattikorkeakoulu

Osana maaliskuussa 2023 päättynyttä, maaseudun tietointensiivisen liiketoiminnan kehittämistä tarkastelevaa "Tietomaa uudistaa" -hanketta muotoiltiin kuusi uuden ajan maaseutuyrittäjäprofiilia. Profiilien taustaineistoksi kerättiin uutta liiketoimintaa käynnistävien maaseutuyrittäjien kokemuksia ja ajatuksia dialogisin menetelmin sekä puhelinhaastatteluin. Profiilien muotoilussa hyödynnettiin hankehenkilökunnan ja ohjausryhmän asiantuntijuutta.

Profiilit pyrkivät rikastamaan mielikuvaa maaseudun mikroyrittäjistä ja tuomaan uusia ideoita siihen, millaista maaseutuyrittäjyys tulevaisuudessa voisi perinteisen alkutuotannon ohessa olla. Profiileita voi hyödyntää keskustelunavauksena ja työkaluna erilaisten motivaatiotekijöiden ja tarpeiden huomioimiseksi.

Yritystoiminnan motivaatiota tarkastellaan kahden eri ulottuvuuden kautta: 1) Yritystoiminnan taloudellinen tavoite: onko yrittäjä kasvuhakuinen vai onko tavoitteena oman toimeentulon turvaaminen. 2) Yritystoiminnan lähtökohta: perustuuko yritystoiminta ensisijaisesti yrittäjän omaan intohimoon ja osaamiseen vai toimintaympäristössä havaittuihin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin.

Jokaisessa profiilissa kuvataan yrittäjän fiktiivinen tarina, joka auttaa lukijaa samastumaan profiiliin. Lisäksi kuvataan ikä, koulutus- ja uratausta, jotka kuvaavat toimijoiden monimuotoisuutta. Jokaiselle profiilille on tarinallisesti kuvattu millaisia tavoitteita,

tarpeita ja esteitä yritystoiminnan kehittämisen suhteen yrittäjällä on. Tällä pyritään ymmärryksen syventämiseen ja siihen, että profiilien keskeiset erot ovat hahmotettavissa tiiviissä muodossa. Profiileille kuvatut tietolähteet ja TKI-toiminta kuvaavat sitä, kuinka kukin profiili tällä hetkellä kytkeytyy TKI-virtoihin ja esimerkiksi tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa.

Nuorten käsityksiä maaseudusta yrittäjyyssympäristönä

Elli Lemmetti, Pellervon taloustutkimus PTT

Maaseudun elinvoima rakentuu vahvasti menestyvien yritysten ja yrittäjyyteen kannustavan ilmapiirin ympärille. Maaseutualueiden muuttoliike on kuitenkin ollut jo pitkään negatiivinen, millä on heikentävä vaikutus alueiden elinvoimaan. Eniten muuttavana ikäryhmänä selvityksessä tarkasteltiin nuorten 18–39-vuotiaiden yrittäjien käsityksiä ja kokemuksia yrittäjyydestä ja asuinalueen yrittäjyyssympäristöstä. Selvityksessä tarkasteltiin kaupunki- ja maaseutualueilla toimivien yrittäjien näkemyksiä maaseudun vahvuuksista ja haasteista yritystoiminnan paikkana.

Selvityksen pohjana toimii 200 nuorelle yrittäjälle tehty kyselyaineisto sekä kyselystä saatujen tuloksien refleктоiva asiantuntijatyöpaja. Yrittäjyyssympäristötekijöitä tarkasteltiin SWOT-nelikentän avulla ja maaseutuluokittelu noudatti Tilastokeskuksen kuntien taajama-asteluokitusta. Maaseutualueiden vahvuuksiksi luettiin monipuolinen luonto ja asumismenot, mahdollisuuksina yrittäjyyssympäristö sekä yhteistyön kulttuuri.

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Heikkouksina puolestaan tiestön kunto sekä väestön ikääntyminen ja väheneminen. Kaupunkialueiden vahvuuksina koettiin olevan monipuolinen luonto ja liikenneyhteydet, mahdollisuuksina puolestaan yrittäjyyssympäristö sekä yhteistyön kulttuuri. Heikkouksina mainittiin asumismenot sekä kuntahallinto, uhkina väestön väheneminen ja ikääntyminen. Selvityksessä nousi esiin, että maaseutuun liitetään pessimistisiä mielikuvia, erityisesti kaupunkialueiden yrittäjät kokivat, ettei maaseutua kehitetä yritystoiminnan paikkana.

Maaseudun yrittäjillä toisen yrityksen merkitys yhteistyötahona korostui enemmän kuin kaupunkialueiden yrittäjillä, maaseudun yrittäjistä lähes joka toisella tärkein kumppani oli toinen yritys. Maaseudun yrittäjyyden vahvistaminen tulisikin perustua alueiden vanhojen yritysten uudistamiseen ja yrityskauppojen lisäämiseen. Myös eri yritysmuotojen toimivuutta eri aloilla ja yrittäjyyden arkea voitaisiin tuoda enemmän esille potentiaalisille nuorille yrittäjille. Nuorten kynnystä lähteä yrittäjäksi voitaisiin laskea myös eri vertaistukimuotojen kuten avoimien verkostojen avulla.

Leader-toiminnalla intoa nuorten yrittäjyyteen

*Päivi Hakkarainen, Leader Viisari ry,
Heidi Lappi, Kehittämisyhdistys Mansikka ry*

Nuoret eivät saa riittävästi tietoa yrittäjyydestä, eikä nuorten yrittäjien kasvatus kuulu kenellekään. Tarvitaan yrittäjyyskasityksen uudistamista ja yrityskokeiluihin kannustamista sekä keskustelua nuorten yrittäjyyden

tärkeydestä harvaan asutulla maaseudulla. Nuorille pitää luoda yhteistä yrittäjähänkeä ja tuoda konkreettisin keinoin yrittämisen mahdollisuuksia esille erilaisilla mielekkäillä kokeiluilla turvallisessa ympäristössä. Yrittäjyyden lisääminen tarvitsee aktiivista työtä kaikilta kehittäjätoimijoilta.

Tulevaisuuden maaseudun kehittämisessä ja rakentamisessa tulee nuorten osaaminen nostaa keskeiseen asemaan.

Leader Viisarin Bisnes Lande -hankkeella innostetaan nuoria yrittäjyyteen, nostetaan nuorten osaamista esille, tuodaan eri kuntien nuoria yrittäjiä yhteen ja autetaan nuoria yrittäjiä verkostoitumaan. Idea ei ole tehdä kaikista osaaja nuorista yrittäjiä, vaan tehdä yrittäjyyden mahdollisuuksia tutummaksi. Keski-Suomen Ely-keskus mahdollistaa Bisnes Lande -hankkeen toiminnan Maaseuturahastosta. Kehittämisyhdistys Mansikka nuoria yrittäjiä tuetaan Nuoriso-Leader-rahoituksella.

Nuoria yrittäjiä kiinnostaa yhteistyö ja verkostoituminen, myös kansainvälisesti. Bisnes Lande -hankkeessa kootussa Bisnestiimissä on mukana 27 nuorta yrittäjää tai yrittäjyydestä kiinnostunutta nuorta eri paikkakunnilta ja toiminta on kaikille avointa. Hankkeen ostopalveluiden avulla on voitu olla monelle nuorelle ensimmäinen asiakas ja osa nuorista myy osaamistaan työosuuskunnan kautta. Nuoriso-Leader-rahoitus auttaa yrityksen pienissä alkuinvestoinneissa, jolloin nuori voi lähteä rohkeasti kokeilemaan yrittäjyyttä.

Yritysten uudistuminen tiedolla ja yhteistyöllä

Pasi Saukkonen, Spatia, Itä-Suomen yliopisto

Yritystoiminnassa tiedon merkitys uudistumisessa on korostunut menestystekijänä (tietointensiivisyys). Kasvukeskusajatteluun tukeutunut aluepolitiikka on kuitenkin johtanut tutkimus- ja kehittämisrakenteiden sekä korkeakoulutuksen keskittymiseen. Tämä on luonut haastavan tilanteen etenkin syvän maaseudun yrityksille. Harva maaseudun mikro- ja pienyritys kykenee uudistumiseen yksin. Onnistuminen, ja haasteen muuttaminen menestystarinoiksi vaatii yhteisponnistelua niin yritysten, kehittäjien, rahoittajien kuin tutkimus-, kehitys ja innovaatiotoimijoiden kesken. Tähän projektimuotoisuus toimintatapana soveltuu lähtökohtaisesti hyvin, sillä kehittämishankkeiden ja niiden taustalla olevan ohjelmallisen kehittämispoliitiikan keskeisenä tavoitteena on alueiden ja toimintojen uudistaminen sekä tärkeänä päämääränä erilaisten toimija- ja yritysverkostojen rakentaminen.

Nykykäsitys uuden tiedon syntymisestä painottaa yritysten, erilaisten tutkimuslaitosten ja julkisen sektorin yhteistyötä sekä monenlaisia takaisinkytkentöjä. Maaseudun ja

kaupungin erillisyyttä korostavan näkökulman rinnalle on myös noussut verkostomainen näkökulma, joka korostaa maaseudun yritysten ja kehittäjien kykyä verkostoitua ylipaikallisesti. Tutkimuksessa Triple Helix-malli (kolmoiskierre) luo puitteet yritysten uudistumiseen perustuvan kehityksen ja erilaisten vuorovaikutussuhteiden analysoimiseksi. Empiirisen aineistona toimii Manner-Suomen Maaseutuohjelman yhteistyö- ja innovaatiohankkeet. Tulokset tunnistavat alueiden omista vahvuuksista ja resursseista nousevia painotuksia ja erikoitumisen aloja. Hankeperustainen toiminta on luonut laajoja satunnaisia yhteisiä toimenpiteitä kiinteämpiä yhteistyöverkostoja ja kehittänyt yritysten tiedollisia, taidollisia ja henkisiä valmiuksia tietoperusteisessa taloudessa toimimiseksi. Esitys perustuu TietomaaUudistaa-hankkeen tutkimukseen, jota Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut Maaseutupoliitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä, Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Tutkija-yrittäjä yhteistyö yrittäjyyden kehittämisessä

Inna Kopoteva,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Maaseutu tarjoaa erinomaisen yrittäjyyden kehittämisympäristön monin tavoin. Se tarjoaa luonnonkauniita ympäristöjä, luonnonvaroja ja kulttuurisia resursseja, jotka voivat toimia vahvana vetovoimatekijänä matkailulle ja elinkeinojen monipuolistamiselle. Maaseutu tarjoaa myös mahdollisuuksia kehittää kestävää ja ympäristöystävällistä liiketoimintaa.

Mikä on tutkimusorganisaation rooli kehittämisen vahvistamisessa? Kysymys koskettaa sekä tutkijoita että yrittäjiä Kestävä kansainvälinen historiamatkailu Kustaa III – Sprengtporten – Katariina II tutkimus ja kehittämishankkeessa. Hankkeen rahoittajana oli Euroopan unionin 2014–2020 raja-alue-ohjelma. Hankkeen tavoitteena oli kehittää tutkittuun historiatietoon kulttuurinperintöön perustuvia vastuullisia matkailutuotteita ja -palveluja yrityksille. Hankkeen kantava idea perustui Sprengtportenin henkilöön ja hänen mittavaan uraansa sekä Ruotsin että Venäjän hallitsijoiden palveluksessa. Toisena kiintopisteenä toimi paikka, Mikkelin Ristiinassa sijaitseva kulttuurihistoriallisesti arvokas Brahelinnan everstinvirkatalo. Hankkeessa kehitettiin ja toteutettiin yhdessä tutkittuun historiatietoon sekä yhteiseen kulttuurinperintöön perustuvia vastuullisia matkailutuotteita ja -palveluja yrityksille.

Yhteistyö yrittäjien kanssa oli siten oleellinen osa hanketta. Mutta miten historia-tietoa voidaan siirtää yritysten käyttöön?

Miten yrittäjä voi toimia yhteistyössä tutkijoiden kanssa maaseudulla? Mitkä ovat tutkijan roolit tutkimuksellisessa kehittämis-hankkeessa? Esityksessä pyritään löytämään vastauksia edellä esitettyihin kysymyksiin ja keskustellaan Sprengtporten-hankkeen tuloksista, jotka osoittavat tutkijoiden ja matkailualan yrittäjien yhteistyön onnistuneen mallikkaasti.

Mikromatkailuyritysten sidosryhmien läheisyyden merkitys maaseudulla

Minna Sipponen, Lapin AMK, José-Carlos
García-Rosell, Lapin yliopisto

Harvaan asutulla alueella Pohjois-Suomessa on paljon pieniä matkailualan yrityksiä, jotka ovat kärsineet koronapandemiasta ja Ukrainan sodan vaikutuksista. Ukrainan sota on lisännyt merkittävästi yritysten kustannuksia, mm. elintarvikkeiden ja lannoitteiden hinnat ovat nousseet. Samalla paikallisesti tuotettu ruoka on noussut tärkeäksi osaksi ruokaturvakeskustelua.

Teoreettisena lähestymistapana on sidosryhmien läheisyyden teoria, jossa keskeiset attribuutit ovat valta, legitimiteetti, kiireellisyys ja läheisyys. Läheisyydessä ei niinkään ole kyse maantieteellisestä läheisyydestä vaan sosiaalisesta läheisyydestä. Läheisyys juontaa sulautuneisuuden käsitteeseen ja sillä viitataan käsitykseen yrityksen ja sen sidosryhmien välisestä sosiaalisesta, kulttuurisesta ja psykologisesta läheisyydestä. Tutkittavat yritykset edustavat luontoon pohjautuvaa yritystoimintaa, missä yrityksen tärkein motiivi voi olla elämäntyyli ja perheyrittäjän mahdollistaminen.

Tutkimus vastaa kysymykseen: Millainen on vastuullisuuden merkitys paikallisesti toimivien mikromatkailuyritysten sidosryhmäyh-

teistyössä harvaan asutulla maaseudulla? Tutkimuksen kohderyhmänä ovat harvaan asutun maaseudun matkailualalla toimivat mikroyritykset, joiden toiminta oli monimuotoista; niissä oli useaa liiketoimintaa kuten matkailua, lähiruoan tuotantoa, asiakkaiden kuljetusta, ohjelmapalveluita ja tuotantoeläimiä esimerkiksi poroja.

Tutkimusmenetelmänä on narratiivinen menetelmä, aineisto on kerätty elämäntarinahaastatteluilta, menetelmä mahdollistaa kokonaisvaltaisen metodologisen lähestymistavan henkilökohtaisten tarinoiden kuulemiselle.

Harvaan asutun maaseudun mikromatkailuyritysten sidosryhmiä tarkastellaan lähiruoan näkökulmasta, jolloin tärkeiksi sidosryhmiksi

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

nousevat tuottajat, (yrittäjän) perhe, työntekijät, paikallinen yhteisö ja kilpailijat. Myös ympäröivä luonto ja eläimet nähdään tärkeänä osana sidosryhmäkontekstia. Näkökulma eroaa perinteisestä sidosryhmäajattelusta ja tukee feminististä sidosryhmäajattelua.

Yhteistyön kehittäminen Green Care-palveluissa

Ada Trogen, Helsingin yliopisto

Green Carella tarkoitetaan luontoon perustuvia vuorovaikutteisia toimintatapoja, jolla edistetään ihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia ennaltaehkäisevänä tai kuntouttavana toimintana erityyppisissä luontoympäristöissä. Green Care -palveluissa ympäristö ei ole vain tausta, vaan keskeistä on mahdollistaa henkilökohtainen, ohjattu luontokokemus.

Kansallisesti on tunnistettu, että tällä hetkellä Green Care-yrityksissä on vahvaa ammatillisuutta, joka tarvitsee kuitenkin ympäröivien rakenteiden tukea, jotta yleisesti hyväksytyt toiminnan tavoitteet vahvistuisivat ja tiedolliset rakenteet ja käytännöt yleistyisivät. Näin toimialasta voi tulla vakiintunut tapa toteuttaa hyvinvointiin liittyviä palveluita julkisella sektorilla. Etelä-Pohjanmaan alueella Green Care -toiminnan kehittämisessä on vahvistettu yrittäjien osaamista ja luodaan parhaillaan erilaisia mittaristoja alalle, mutta julkisen sektorin ja pienten yritysten väliseen yhteistyön kehittämiseen julkisissa hankinnoissa ei juurikaan ole keskitytty.

Suurimpia haasteita ja ratkaisuja julkisen sektorin ja yritysten väliseen yhteistyöhön Green Care -alalla on tunnistettu ja kehitetty Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin

Vihreän talouden innovaatiot (VITALI)-hankkeessa. Tuloksena havaittiin, että Green Care -palveluita ei vielä tunneta ja arvosteta julkisella sektorilla tarpeeksi, ja niiden edistämiseksi tarvitaan toimia sekä yrittäjiltä, kehittäjiltä ja julkiselta sektorilta.

Tarvitaan omakohtaisten kokemusten lisäämistä, alan opiskelijoiden tiedottamista ja yritystoiminnan uskottavuuden kehittämistä.

Toiminnan laadun kehittämisessä tärkeänä osana on Green Care-laatumerkki, jonka tunnettuutta julkisella sektorilla tulee lisätä. Luontoperustaisten palveluiden instituutionalistumiseksi sosiaali- ja terveysalan tulee kehittää hankintaosaamistaan niin, että pienillä yrityksillä on todellisia mahdollisuuksia osallistua kilpailutukseen. Lisäksi kanssakäymistä ja yhteistyötä alueellisten yrittäjien kanssa on lisättävä.

TYÖRYHMÄ 7: MITÄ VÄLIÄ SILLÄ ON, MITEN SAVU TIETÄÄ? ETNOGRAFIAA MAASEUDULLA JA SEN LAITAMILLA

Työryhmän vetäjät:

*Galina Kallio, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
Eeva Uusitalo, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Kenttätöissä muurari kertoi, kuinka savu löytää piipusta kolot, joissa viivytellä ennen ulos livahtamista. Tällaisista tilanteista etnografi saattaa löytää itsensä, kun tutkii maaseutua. Mitä kaikkea on maaseudun etnografia? Mitä savu voi etnografille kertoa, entä mitä mieltä muurari etnografista? Miten etnografi vaikuttaa uunin alla asuvan hiiren tai savuttavan uunin elämään? Tässä työryhmässä haluamme pohtia sitä, kuka tutkii maaseutua ja miten sekä kuka puhuu maaseudusta ja miksi.

Tutkijatapaamisen teeman hengessä kysymme myös, minkälaisen painoarvon maaseudun tarinoissa saavat erilaiset elämän muodot, niin ihmiset, eliöt, kasvit kuin kivet? Miten etnografia avaa polkuja erilaisten yhdenvertaisuuksien ymmärtämiselle? Miten ymmärtää yhdenvertaisena asetelma, jossa maaseudun ”tutkijat” ovat tekemisessä ”tutkittavien” kanssa, tai jossa tutkimus tarkastelee maaseutua vain ihmisten intresseistä käsin? Entä jos kuuntelisimme joskus savuakin?

Työryhmään ovat tervetulleita esitykset, jotka tekevät maaseudun etnografista kenttätöitä näkyväksi, esittävät tarinoita maaseudun moninaisista ilmiöistä tai pohtivat kenen yhdenvertaisuutta etnografiat edistävät tai estävät. Kannustamme mukaan osallistujia eri tieteenaloilta.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Hautausmaat maaseudun lähipalveluina – miten etnografi tutkii kuolemaa ja sen yllirajaisuutta raja-alueen maaseudulla

*Ismo Björn ja Pirjo Pöllänen, Karjalan
tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto*

Hyvinvointivaltion ontoutuminen ja maaseudun lähipalveluiden karkaaminen yhä kauemmaksi on ollut yhteiskuntapoliittisesti virittyneen maaseutututkimuksen syvää ydintä vähintään kahden vuosikymmenen ajan (ks. esim. Kattilakoski 2022; Tedre ym. 2016). Maaseudulta ovat kadonneet postit, koulut, lähikaupat ja SOTE-palvelut, mutta tarkkanäköinen etnografi löytää maaseudulta vielä jotakin, joka on lähipalvelu sanan puhtaassa merkityksessä – hautausmaat. Niitä löytyy esimerkiksi Pohjois-Karjalan raja-alueiden maaseutukunnista Polvijärveltä ja Tohmajärveltä useita. Hautausmaat ovat eläviä, sillä niihin edelleen haudataan. Ne ovat myös jatkuvassa muutoksessa olevia oman kylän kokoontumispaikkoja, kiinne kohta maaseutuun ja juuriin, todellinen lähipalvelu.

Pinta-alaltaan laajoissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä on monien entisten itsenäisten seurakuntien perintönä useita toisistaan kaukana olevia hautausmaita. Tehokkuuden vaade on johtanut hautausmaan koneellistumiseen, haudanhoidon rationalisointiin ja maankäytön tehostamiseen. Säästöihin vedotaan myös hautausmailla. Yllirajainen kuolema -hankkeessa olemme kuljeskelun ja ihmettelyn etnografian kautta koonneet tutkimusaineistoa lukuisilta hautausmailta. Kysymme, mitä hautausmaat

kertovat etnografeille maaseudun ja yhteiskunnan muutoksesta. Miten monikulttuurisuus ja yllirajaisuus näkyvät maaseudun hautausmailla. Etnografeille / tutkijoille tarinaa kertovat niin hautamuistomerkit, hautausmaiden puut ja jäkälät kuin siellä omaistensa hautoja kunnostavat ja koristelevat kanssakulkijat.

Esitelmässä avaamme yllirajasta kuolemaa tutkivan hankkeemme etnografisia kenttätöitä, sitä minkälaista aineistoa hautausmailta on mahdollista koota ja miten sitä voi analysoida – sekä sitä, miksi olemme ylipäänsä päätyneet tutkimaan hautausmaita lähipalveluna myös yhteiskuntatutkijan silmin.

Yksi hyvä elämä ja yksi huono päivä. Kohtaamisia eläinten kuoleman kanssa

Galina Kallio, Helsingin yliopisto

Miten elää ja kuolla hyvin? Miltä kuolema näyttää, tuntuu, ja kuulostaa? Näitä kysymyksiä pohdin yhä enenevässä määrin osana etnografista kenttätöitäni monimuotoista pienviljelyä harjoittavilla maataloilla uudistavan maatalouden kentällä. Tässä esityksessä haluan tutkia ”kuolettavia suhteita” ja käsityksiä hyvästä ja huonosta kuolemasta. Ammennan tarinoista, valokuvista, osallistuvaan havainnointiin pohjaavista kenttämuistiinpanoista sekä yhdestä runomuotoisesta kuoleman kohtaamista käsittelevästä tekstistä.

Uudistavassa maataloudessa viljelijän oletetaan pikemminkin luovan uutta elämää kuin tuhoavan sitä; samaan aikaan maataloilla kuoleman ja elämän prosessit kietoutuvat —

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

kirjaimellisesti — elimellisesti yhteen. Mutta vaikka kuolema on olennainen osa maanviljelijöiden ja puutarhureiden arkea, se on pyyhitty pois yhteiskunnallisista, poliittisista ja maaseutumaisemista. Haluan problematisoida kuoleman piilottamisen ja siivoamisen maaseutumaisemista sekä tarkastella kriittisesti mustavalkoista suhtautumista eläinten kuolemaan joko pahana tai väistämättömänä, luonnollisena tai epäluonnollisena.

Syrjäkylien haurastuva, eloisa materia

*Maarit Sireni, Karjalan tutkimuslaitos,
Itä-Suomen yliopisto*

Maaseutumaantieteen piirissä on virinnyt 2000-luvulla uusiin teoreettisiin keskusteluihin perustuvaa "representaatiot ylittävää" ja "enemmän kuin inhimillisen" tutkimusta. Esimerkkejä tästä ovat eläintutkimus, luonto-kulttuuri-kahtiajaon purkamiseen keskittyvät pohdinnat, toimijaverkkoteoriaan perustuvat tutkimukset sekä affektien tutki-

mus. Edellä mainitut ovat samalla esimerkkejä siitä, miten uusmaterialistiset vaikutteet näkyvät maaseutumaantieteessä.

Erotuksena perinteisiin maaseudun resursseja tarkastelleisiin tutkimuksiin (empiristinen ja strukturalistinen maaseutumaantiede) uusmaterialistisesti orientoituneissa tutkimuksissa pyritään suuntaamaan uudella tavalla aineellisuuden tutkimusta korostaen materian toimijuutta ja elinvoimaisuutta sen sijaan, että sitä kohdeltaisiin passiivisena ja alisteisena ihmisen toimille. Uutta on tosin sanoen se, että materia nähdään aktiivisena toimijana, joka osallistuu sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien muokkaamiseen. Esittelen työryhmäesityksessäni kahta pohjoiskarjalaista kylää, Sivakkaa ja Rasimäkeä koskevaa tutkimustani, jossa tarkastelen metsätyö-pienviljelijöiden asuinkylän ja siirtokarjalaisten asutuskylän elämänmuotojen materiaalisia merkkejä kylämaisemassa ja pihapiireissä.

Sotien jälkeen raivattujen asutustilojen aika ja metsätyömieskylän sähkövalojen historia jäivät lyhyiksi. Jäljelle ovat jääneet näiden elämänmuotojen haurastuvat, tunteita herättävät puitteet. Tutkin, millaisia entisten elämänmuotojen merkkejä kylistä löytyy, millaisia jälkiä ne ovat jättäneet kyläläisten jokapäiväiseen arkeen ja millaisia tunnetiloja ne aktivoivat. Pohdin myös, miten materia vaikuttaa siihen, mitä kylissä on ja tapahtuu. Käytän aineistoinani kylien kiinteistötietoja, valokuvia ja tänä vuonna 50 vuotta täyttävän kylätutkimuksen arkistoituja aineistoja. Kerään havainnointi- ja haastatteluaineistoa kyläkävelyjen avulla.

Etnografiaa suolla ja suossa

*Marjukka Piirainen ja Kirsi Laurén,
Itä-Suomen yliopisto*

Suomen soilla on järjestetty koko 2000-luvun ajan joukkueurheilutapahtumia, joihin liittyy yleisesti rentous, festivaalihenki ja huumori. Suourheilutapahtumat kuvastavat kulttuurista muutosta suhtautumisessa soihin. Länsimaisessa kansanperinteessä vaikeakulkuiset suot on yleisesti nähty kylminä, pelottavina ja luotaantyöntävinä paikkoina, joita on arvostettu etupäässä niiltä saatavien marjojen, riistan ja muiden materiaallisten hyödykkeiden vuoksi. Tarkastelemme

tutkimuksessamme suolla pelaamisen, urheilemisen ja liikkumisen kokemuksia ja sitä, miten ne vaikuttavat suotapahtumiin osallistujien suhteeseen.

Tutkimusmenetelmänä olemme käyttäneet etnografista havainnointia ja haastatteluja. Osallistuimme Korkokenkäkukkamekko-suohiihdon ämmänkisoihin Pudasjärvellä (2021), seurasimme Suolentiksen MM-kisoja Mikkelin Haukivuorella (2021 ja 2022) sekä Suopotkupallon MM-kisoja Hyrynsalmella (2022). Empiirinen tutkimusaineisto koostuu suourheilijoiden ja suotapahtumien järjestäjien haastatteluista, tapahtumissa

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

ottamistamme valokuvista ja videoista sekä kenttätöypäiväkirjoista. Tutkimusaineiston analyysissä hyödynnämme keskeisesti aisti-antropologian ja maantieteen alalta omakutun tilan käsitteen teoreettisia näkökulmia.

Märällä, upottavalla suolla pelaaminen poikkeaa tavanomaisesta kentällä liikkumisesta. Kastuminen ja sotkeutuminen turpeeseen ovat olennainen osa suolla pelaamisen kokemusta. Likaantuminen ja ihoon ja varusteisiin tarttuva suon haju ovat merkkejä yhteiseen kokemukseen heittäytymisestä, joka synnyttää yhteenkuuluvuutta pelaajien kesken. Karnevalistisiin suourheilutapahtumiin osallistuminen tarjoaa pelaajille uudenlaisia aistikokemuksia, hälventää soihin liittyviä pelkoja ja voi muuttaa pelaajien henkilökohtaista suosuhdetta myönteisemmäksi. Suourheilutapahtumat muokkaavat myös soihin liittyvää kulttuuriperintöä tuomalla henkilökohtaisuutta, luonnon rauhaa ja hiljaisuutta tavoittelevan suosuhteen rinnalle yhteisöllistä ja moniaistisuutta korostavaa riehakasta toimintaa.

Eksymisen ja löytämisen etnografiaa

*Eeva Uusitalo,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Maaseutututkimuksessa kuten tutkimuksessa ylipäätään on aihetta pohtia, millaiseen ja miten koottuun aineistoon johtopäätökset ja tulkinnat nojaavat. Etnografiassa aineiston kokoaminen tehdään enimmäkseen kentällä. Prosessin aikana tutkija uppoutuu kenttätöihinsä, viipyy aineiston keruun parissa aikansa ja palaa aineistoinen kirjoittamaan tutkimusta valmiiksi.

Etnografiseen kenttätööhän pohjautuva aineisto ei kuitenkaan ole kentällä odottamassa noutajaansa, vaan jokainen tutkija muodostaa itse aineistonsa omien tutkimusintressiensä mukaan. Kenttätöössä virikkeiden, havaintojen, aistimusten ja muun sellaisen tulva on rajaton, joten on suositeltavaa koota aineistoa mieluummin enemmän kuin vähemmän. On nimittäin vaikea ennakoita, mikä loppujen lopuksi on tutkimuksen kannalta merkittävää ja mikä ei. Liian tiukka kohteen rajaaminen saattaa jättää näkymättömiin asioita, jotka voivat myöhemmin osoittautua merkittäviksi. Kenttä tarjoaa lähes aina näkökulmia, joita tutkija ei ole osannut ennakoita. Tutkijan ”haaviin” saatetaan jäädä aineistoa, joka ei alkuun vaikuta lainkaan mielenkiintoiselta tai hyödylliseltä, mutta jonka arvo aukeaa vasta myöhemmin.

Kerron esityksessä kenttäkokemuksistani liittyen Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimusprojektiin *The dynamics of localities and enterprises*. Tein kenttämatkallani videoklippejä, joiden tallennuksen koin aluksi epäonnistuneena kokeiluna. Tallennuksia tehdessäni eksyin sekä kirjaimellisesti että vertauskuvallisesti metsään. Ensivaikutelmani oli, ettei videoiden perusteella voi sanoa kohteesta mitään merkittävää. Aika ja myöhemmät kokemukset kuitenkin osoittivat ajatukseni vääriksi ja löysin aineiston arvon. Syntyi ajallinen kytkös, jota voi kutsua etnografiseksi hetkeksi.

TYÖRYHMÄ 8: MONIPAIKKAINEN ASUMINEN

Työryhmän vetäjät:

*Venla Heiskanen, Historia- ja maantieteiden laitos
Olli Voutilainen, Luonnonvarakeskus*

Maamme väestörakenteessa yksi merkittävä ryhmä ovat monipaikkaiset eli useammassa kuin yhdessä paikassa asuva väestö. Määrältään merkittävin monipaikkaisen asumisen ryhmä ovat vapaa-ajan asukkaat, joiden rooli korostuu etenkin maaseutualueilla.

Monipaikkaisuudella on laajoja suoria ja välillisiä vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnan resurssien jakautumiseen, infrastruktuurin ylläpitämiseen ja palveluiden järjestämiseen. Väestön liikkuvuus vaikeuttaa yhteiskunnan resurssien tarpeen hahmottamista ja alueellista kohdentamista. Monipaikkaisuuden kausittaisuus luo haasteita yhteiskunnan palvelujen järjestämiselle, ja monipaikkaisten kuntien palvelut ovatkin vaarassa kuormittua kausiasutuksen sesonkiaikoina. Toisaalta monipaikkaisuus voi parantaa merkittävästi yrittäjyyden mahdollisuuksia maaseudulla.

Resurssien ja palvelujen järjestämisen näkökulman lisäksi monipaikkaisuudella on laajoja ja vaihtelevia sosiaalisia vaikutuksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kausiväestön ja vakituisen väestön väliset ristiriidat tai vaikutukset alueen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään. Siten yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista voi monipaikkaisuuden näkökulmasta tarkastella esimerkiksi alueiden tai väestöryhmien välisenä, tai laajemmin yhteiskunnallisena prosessina.

Monipaikkaisuus voi siis näyttäytyä sekä yhdenvertaisuutta vaarantavana että sitä vahvistavana tekijänä. Kausiväestön aiheuttama kuormitus voi vaarantaa vakituisen väestön asemaa, ja toisaalta monipaikkaisuus voi lisätä alueiden välistä yhdenvertaisuutta vahvistamalla monipaikkaisen alueen taloutta, kulttuuria ja yhteiskunnallista merkitystä.

Kutsumme työryhmään aluekehittäjiä, tutkijoita ja muita monipaikkaisuuden kanssa tekemisissä olevia keskustelemaan monipaikkaisesta asumisesta erityisesti maaseudun kontekstissa tai maaseutunäkökulma huomioiden. Työryhmään ovat tervetulleita kaikki monipaikkaisen asumisen teemoja käsittelevät esitykset.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Keskustelua monipaikkaisista asukkaista paikalliskehitystä vahvistavina toimijoina

Manu Rantanen, Helsingin yliopisto

Esityksessä käydään läpi monipaikkaisten asukkaiden (vapaa-ajanasukkaiden) toimijuutta paikalliskehityksessä eri näkökulmista. Tarkastellaan viimeaikaisia ja meneillään olevia tutkimuksia, jossa monipaikkaisia asukkaita toimijoina on analysoitu 1. historiallisten mediarepresentaatioiden, 2. kuntien johtavien viranhaltijoiden haastattelujen (monipaikkaisten asukkaiden hallinta) 3. vapaa-ajanasukasvaltaisten kuntien vapaa-ajanasukaille kohdistetun kyselyn (itsereflektio), sekä 4. aktiivisesti paikalliskehityksessä mukana olevien vapaa-ajanasukkaiden haastattelujen (itsereflektio) avulla.

Monipaikkaisiin asukkaisiin on liitetty toiveita toimimisesta maaseudun resurssina yli sadan vuoden ajan. Heitä on representoitu mediassa kaupunki-maaseutu, eliitti-rahvas sekä paikallinen-valtakunnallinen -suhteiden kautta. Nykyisin kunnat näkevät monipaikkaiset asukkaat ensisijaisesti kuluttajina. Lisäksi tunnistetaan kehittäjätoimijoiksi mm. valtakunnallisissa verkostoissa toimivat vapaa-ajanasukkaat ja yrittäjät, joita pyritään hyödyntämään lobbaajina ja investoijina. Kyselyn perusteella tunnistettiin seuraavia paikalliskehitystä vahvistavia rooleja, joissa osa vastanneista vapaa-ajanasukkaista toimii: Potentiaalinen kehittäjä, Tiedostava kuluttaja, Yhdistysjäsen, Vastuullinen yhdistysjäsen ja Yhdistysten ulkopuolella toimiva kehittäjä. Suhde paikallisyhteisöön sekä mm. persoonallisuuden piirteet osoittautuivat keskeisiksi selittäväksi tekijäksi toiminn

nan aktiivisuudelle. Aktiivisissa paikallis- ja aluekehitysrooleissa toimivat monipaikkaiset asukkaat ovat mm. vaikuttajia omissa verkostoissaan kunnan hyväksi. Osa heistä pyrkii mm. vahvistamaan paikallisyhteisön sosiaalista pääomaa omalla toiminnallaan.

Pohditaan eri näkökulmien antamaa kuvaa monipaikkaisista asukkaista aluekehitykseen vaikuttavina toimijoina mm. rakenteen ja toimijuuden sekä paikkasuhdetta käsittelevien teorioiden valossa.

Monipaikkaisuuden vaikutukset maaseudun palveluihin ja infrastruktuuriin

*Venla Heiskanen ja Olli Lehtonen,
Itä-Suomen yliopisto,
Olli Voutilainen, Luonnonvarakeskus*

Keskitien säätiön rahoittaman Maaseudun palvelut ja infrastruktuuri monipaikkaisuuden näkökulmasta (MaPaInMo) -hankkeen tavoitteena on selvittää, mitä haasteita ja hyötyjä monipaikkaisuuteen voi liittyä infrastruktuurin ja palvelujen näkökulmasta. Hankkeessa arvioidaan myös monipaikkaisuuden vaikutuksia sekä vakituiseen ja monipaikkaisen väestön väliseen, että alueiden väliseen yhdenvertaisuuteen. Yhdenvertaisuuden toteutumiseen voivat vaikuttaa esimerkiksi monipaikkaisuuden vaikutukset palveluiden ja hyödykkeiden kysyntään ja tarjontaan sekä monipaikkaisuuden aiheuttama kuormitus, jossa alueelle kohdennetut resurssit eivät vastaa todellista, alueen monipaikkaista väestöä huomioivaa resurssien tarvetta.

Aikaisempi tutkimus monipaikkaisuuden vaikutuksista perustuu pääasiassa kyselyaineistoihin tai yksittäisten alueiden tarkas-

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

teluun, ja tieto vaikutuksista on hajanaista ja vaihtelevin menetelmin tuotettua. Esityksessä käsiteltävässä artikkelissa tarkoituksena on koostaa kokonaiskuvaa monipaikkaisuuden vaikutuksista Suomessa. Vaikutuksia tarkastellaan kuntien palveluntuotannon kustannuksiin, kauppa-, koulu- ja virkistyspalveluihin, digi- ja tieinfrastruktuuriin sekä asuntomarkkinoihin hyödyntäen tilastollisia menetelmiä ja monipuolisesti erilaisia tilastoaineistoja. Monipaikkaisuuden vaikutus on vakioitu kaltaistamismenetelmän avulla, jolla tasapainotetaan kuntien eroja niin sanotuissa sekoittavissa tekijöissä (sosioekonomisia ja aluerakenteellisia tekijöitä), joilla todennäköisesti on myös vaikutusta tarkastelun kohteena oleviin palveluihin ja infrastruktuuriin kunnissa.

Alustavien tulosten perusteella monipaikkaisuudella on vaikutusta erityisesti kuntien palveluihin, digi-infrastruktuuriin ja asuntojen hintoihin. Tulokset antavat viitteitä siitä, että monipaikkaisuudella on vaikutusta alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Siten monipaikkaisuuden vaikutusten tiedostaminen on tärkeää alueita kehitettäessä.

Monipaikkaisuuden ja energian kysynnän yhteenkietoutumat

Jenny Rinkinen, Helsingin yliopisto

On tärkeää ja kiireellistä ymmärtää energiankulutuksen vähentämisen edellytyksiä yhteiskunnissa. Asumiseen kytkeytyvä energiankulutus on yksi merkittävimmistä energiankulutuksen muodoista. Monipaikkaisuus, ja sen nopea muutos, on yksi keskeisistä asuminen määrittävistä ilmiöistä. Monipaikkainen asuminen luo toisaalta tarvetta liikkumisel-

le ja kulutukselle, mutta se voi myös tarjota mahdollisuuden uusien teknologioiden, ajatusten ja toimintatapojen leviämislle ja testaamiselle. Tässä esityksessä kysytään mitä haasteita tai mahdollisuuksia monipaikkainen asuminen tuo energiamurrokselle? Esitys perustuu syksyllä 2023 alkavalle akatemiaturkija-hankkeelle, jossa tullaan tarkastelemaan monipaikkaisuuden vaikutuksia energiankysyntään Suomessa.

Tutkimus lisää ymmärrystä siitä (1) miten monipaikkaisuuden käytännöt vaikuttavat energiankysyntään, (2) minkälaisia mahdollisuuksia ja haasteita monipaikkaisuus aiheuttaa energiamurrokselle, sekä (3) miten monipaikkaisuuteen ja energiankysyntään liittyviä poliittisia interventioita voitaisiin ajatella uusista näkökulmista. Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta on yhteiskuntatieteellinen energiatutkimus ja käytäntöteoreettinen kulutustutkimus, jotka tuovat uuden näkökulman monipaikkaisuuden resurssikytkösten tarkasteluun. Monipaikkaisuutta lähestytään hankkeessa erityisesti asumiseen liittyvien kulutuskäytäntöjen ja niiden tilallisen ja ajallisen ulottuvuuksien näkökulmasta.

Monipuolisen, pääosin laadullisen tutkimuksen (etnografian, haastatteluiden, arkistoaineiston) kautta hanke lisää tieteellistä ymmärrystä energiankysynnän kompleksista ja sosio-teknisestä luonteesta, ja tuottaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta hiilineutraaliuden saavuttamiseksi monipaikkaisessa yhteiskunnassa. Hanke pyrkii myös lisäämään ymmärrystä monipaikkaisen asumisen laajemmista institutionaalisista ja materiaalisista kytköksistä. Tämä esitys keskittyy erityisesti tarkastelemaan monipaikkaisen energian kysynnän käsitettä teoreettisista lähtökohdista käsin.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Toimenpidekortit monipaikkaisuuden kehittämiseen

*Maria Puustinen ja Ville Keränen,
Kehitysyhtiö SavoGrow Oy*

Esityksessä tutustutaan kunnille ja kylille suunnattuihin toimenpide-ehdotuksiin monipaikkaisuuteen liittyen. Toimenpide-ehdotukset ovat muotoiltu toimenpidekortteiksi (myöhemmin kortit). Kortit on kehitetty osana Kehitysyhtiö Savogrow Oy:n hallinnoimaa Monipaikkaisuus-hanketta, jonka toimialueena on Pohjois-Savo.

Hankkeen tuloksena on syntynyt 48 kohdan toimenpideohjelma, joka esitellään työryhmäsessiossa ensimmäistä kertaa. Kortit julkaistaan virallisesti hankkeen huipentavassa hybridiwebinaarissa 21.9.2023. Korttien kehitystyön taustalla on vuonna 2022 käynnistynyt tiedonhankintapilotti, jonka tavoitteena on ollut kerätä ja tehdä näkyväksi tietoa monipaikkaisuudesta ja sen vaikutuksista.

Korttien tausta-aineistona toimivat monipaikkaisuudesta tehdyt tutkimukset ja selvitykset, teemasta pidetyt webinaarit sekä monipaikkaisille tehdyt teemahaastattelut. Lisäksi kortteja on kehitetty ja testattu työpajoissa yhteistyössä hankkeen rahoittajakuntien kanssa kevään ja kesän 2023 aikana.

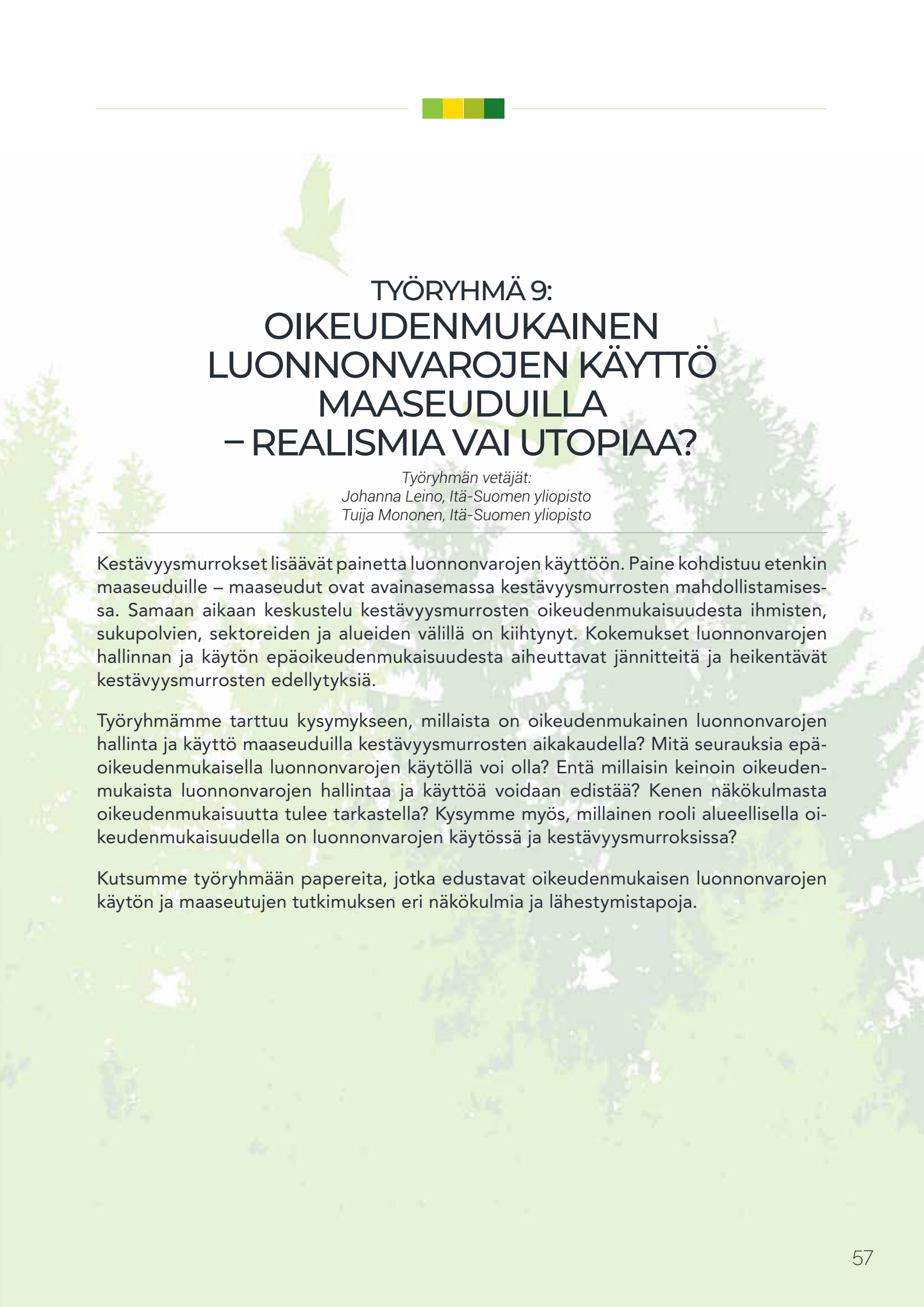
Korttien tavoitteena on tukea kunnissa ja kylissä tapahtuvaa monipaikkaisuuteen liittyvää kehittämistyötä. Jokaiseen ehdotukseen on kehitetty tähtiluokitus, jonka avulla kortteja voi käyttää kunnissa ja kylissä oman tilanteen ja toiminnan arvioimiseen. Lisäksi korteissa on linkit lähteisiin, lisätietoihin ja esimerkkeihin.

Kortit piirtävät tilannekuvan Monipaikkaisuudesta vuonna 2023, ja niitä on mahdollista päivittää tulevaisuudessa. Toimenpideehdotukset on jaettu neljään kategoriaan: Tahtotila ja tilannekuva, osallisuus ja vuorovaikutus, elinvoima ja edunvalvonta sekä liikkuminen. Jokaisesta kategoriasta löytyy 12 toimenpide-ehdotusta. Ehdotusten koluokka vaihtelee yksityiskohtaisista laajempiin kokonaisuuksiin. Kortteihin kuuluu työpohja, jonka avulla käyttäjät voivat kehittää omia toimenpide-ehdotuksia.

Osana hankkeen kehitystyötä korttien ympärille on kehitetty työpajakonsepti, jota hyödynnämme osana esitystä. Työryhmäsessioon osallistuvat saavat ensi käden kokemuksen monipaikkaisuuden kehittämisestä toimenpidekorttien avulla.

Monipaikkaisuuden, etätyöskentelyn ja matkailun tiedolla johtamisen hanketta rahoittavat Pohjois-Savon liitto / EAKR, Pohjois-Savon kehittämisrahasto, Ylä-Savon seuturaha, SavoGrown alueen kunnat, Kuopion kaupunki ja Siilinjärven kunta.

TYÖRYHMÄ 9: OIKEUDENMUKAINEN LUONNONVAROJEN KÄYTTÖ MAASEUDUILLA – REALISMIA VAI UTOPIAA?

*Työryhmän vetäjät:
Johanna Leino, Itä-Suomen yliopisto
Tuija Mononen, Itä-Suomen yliopisto*

Kestävyysmurrokset lisäävät painetta luonnonvarojen käyttöön. Paine kohdistuu etenkin maaseuduille – maaseudut ovat avainasemassa kestävyysmurrosten mahdollistamisessa. Samaan aikaan keskustelu kestävyysmurrosten oikeudenmukaisuudesta ihmisten, sukupolvien, sektoreiden ja alueiden välillä on kiihtynyt. Kokemukset luonnonvarojen hallinnan ja käytön epäoikeudenmukaisuudesta aiheuttavat jännitteitä ja heikentävät kestävyysmurrosten edellytyksiä.

Työryhmämme tarttuu kysymykseen, millaista on oikeudenmukainen luonnonvarojen hallinta ja käyttö maaseuduilla kestävyysmurrosten aikakaudella? Mitä seurauksia epäoikeudenmukaisella luonnonvarojen käytöllä voi olla? Entä millaisin keinoin oikeudenmukaista luonnonvarojen hallintaa ja käyttöä voidaan edistää? Kenen näkökulmasta oikeudenmukaisuutta tulee tarkastella? Kysymme myös, millainen rooli alueellisella oikeudenmukaisuudella on luonnonvarojen käytössä ja kestävyysmurroksissa?

Kutsumme työryhmään papereita, jotka edustavat oikeudenmukaisen luonnonvarojen käytön ja maaseutujen tutkimuksen eri näkökulmia ja lähestymistapoja.

Metsä, metso ja ympäristömuutos

*Jaakko Mäntylä ja Sami Kurki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Ihmisen luontosuhdetta on kuvattu ajallisesti lyhytjänteiseksi, yhden–kahden sukupolven mittaiseksi. Luonnon omia vuosisataisia syklejä ihmisen on ollut vaikea ymmärtää – samalla tavoin kuin ihmisen luonnolle aiheuttamien toimenpiteiden seurauksia.

Suomessa luonnon hyödyntäminen on tarkoittanut erityisesti metsien käyttöä. Tehometsätalouden esiinmarssi ja hyvinvointivaltion rakentaminen osuvat samoille kasvavan metsäteollisuuden vetämille vuosikymmenille 1900-luvun puolivälissä. Tuolloin kas-

vullisen metsämaan määrää alettiin lisätä keinollisin ja metsäluontoon voimakkaasti kajoavin toimenpitein. Koneellistuneen metsänhoidon vaikutukset olivat lähiluonnossa suuremmat kuin aikaisempien vuosisatojen kaskiviljelyllä ja tervanpoltolla.

Tutkimuksessamme tarkastelemme metsäluonnon ympäristömuutosta 1900-luvulla ja tapoja tulkita sitä. Näkökulmamme on metson tarina; sanoittaa lähiluonnon suurta muutosta erään eniten tehometsätalouden myötä taantuneen lajin – metson – ja metso-
muistelusten kautta. Monimuotoisten metsien asukkina metso kuului tärkeimpiin riistaeläimiin vielä muutama vuosikymmen sitten, mutta muuttui melko harvinaiseksi metsä-
kenteen yksipuolistuessa.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Tutkimuksemme ote on mikrohistoriallinen. Tarkastelemme yhden linnun ja yhden pitäjän – Kauhajoen – kautta koko Suomea läpäissyttä ympäristömuutosta. Käytettävissämme on monipuolinen tutkimusaineisto: Kauhajoen metsästysseuran asiakirjat, sanomalehtikirjoittelu, ilmavalokuvat, tilastot ja muistitieto. Tavoitteemme on selvittää, millä tavoin paikalliset luonnossa kulkijat ja metsästäjät selittävät metsäluonnon muutoksen; olivatko he tietoisia niistä suurista muutoslinjoista, joita lähiluonnossa tapahtui heidän silmiensä edessä; miten he selittivät metsokantojen romahdusta ja lajistossa tapahtunutta suurta muutosta – hirvieläinten ja pienpetojen määrän kasvua – sekä luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Millä tavoin paikallisten näkemyksiin metsäluonnon muutoksista vaikuttivat tieteelliset keskustelut, niin sanottu asiantuntijatieto ja ylhäältä johdettu ohjailu?

Oikeudenmukainen luonnonvarojen käyttö yhteismailla Lounais-Suomessa 1700-luvulla

*Kirsi Laine, Turun yliopisto /
Suomen maatalousmuseo Sarka*

Luonnonvarojen tarve ja käyttö on ajassa muuttuvaa. Historian saatossa sitä on säännelty, ohjattu ja rajoitettu hyvin erilaisilla tavoilla. Silti oikeudenmukaisuus on ollut aina yksi lähtökohdista. 1700-luvulla Ruotsin valtakunnassa väestönkasvu ja kruunun suosimat teollisuuslaitokset, kuten ruukit, kasvattivat painetta luonnonvaroja kohtaan. Tuolloin luonnonvarojen käyttö perustui yleensä kylien tai jakokuntien, joskus laajempienkin alueiden, yhteismaihin. Ruotsin

valtakunnan eliitti oletti, että luonnonvaroja käytettäisiin hyödyllisemmin, jos ne olisivat yksityisessä omistuksessa. Tämä oli yksi monista syistä laajan maanjakouudistuksen eli isojaon taustalla.

Esityksessäni kysyn, miten luonnonvarojen yhteisomistus käytännössä toimi lounaissuomalaisella maaseudulla, ja miten luonnonvarojen oikeudenmukainen käyttö toteutui yhteismailla. Tutkimus perustuu Huittisten, Loimaan, Marttilan ja Pöytyän pitäjäin isojakoasiakirjoihin (vuosilta 1760–1800) sekä yhteismaiden osakkaiden tekemiin isojakoanomuksiin ja niissä esitettyihin perusteluihin. Täydentävänä aineistona on kihlakunnanoikeudessa Loimaan käräjillä käsiteltyjä luonnonvarojen käyttöön liittyviä tapauksia 1700-luvulta.

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

Osoitan esityksessäni, että yhteismaiden osakkailla oli olemassa todellinen mahdollisuus valvoa luonnonvarojen käyttöä ja puuttua väärinkäytöksiin. Se ei kuitenkaan tarkoittanut, että ongelmia ja epäoikeudenmukaisia tilanteita ei olisi syntynyt. Isojakoa voitiin anoa toimitettavaksi nimenomaisesti korjaamaan suuria ja pysyväisluonteisia ongelmatilanteita. Yleisesti voidaan myös todeta, että osakkaiden kiinnostus valvoa luonnonvarojen käyttöä riippui luonnonvarojen määrästä ja kohdistui tiukimmin niukoihin resursseihin.

Pohdittaessa nykypäivän kestävyysmurrosta on hyvä huomata, että se on osa vuosisatojen jatkumoa, jossa samankaltaisia ongelmia on ratkottu erilaisissa konteksteissa. Tämän pitkän jatkumon tunteminen ja ymmärtäminen voi tarjota välineitä nykypäivän ongelmien ratkomiseen.

Konflikteista kohti oikeudenmukaista siirtymää maaseudun elinkeinoissa ja luonnonvarojen hallinnassa

Mikko Weckroth, Luonnonvarakeskus

Esityksemme pohjautuu KOKOMAA hankkeeseen jonka ensisijainen tavoite on maaseudulla sijaitsevien luonnonvarojen käyttöön liittyvien ristiriitojen ja epäoikeudenmukaisuuksien tunnistaminen ja sitä kautta kestävyysmurrokseen tähtäävien politiikkaohjelmien ja tavoitteiden oikeudenmukaisuuden vahvistaminen. Analyysimme keskiössä on kestävyysmurroksen tuottamisen hyötyjen ja mahdollisten haittojen jakautuminen luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvien elinkeinojen (esim. maatalous ja ruokatuotanto, metsätalous ja uusiutuvat energiaratkaisut kuten tuulivoima) välillä. Tarkastelumme ottaa huomioon myös eri sektoreiden ja alueiden välisen keskinäisriippuvuuden, jossa alueellisten luonnonvararesurssien kestävään käyttöön voi sisältyä eri toimijoiden lisäksi myös politiikkalohkojen ja -ohjelmien kesken ristiriitaisia tavoitteita ja odotuksia. Teoreettinen lähtökohtamme pohjautuu myös "vihreän kolonialismin" käsitteen soveltamiseen kaupunki-maaseutu kontekstiin, jolloin erilaiset paikkaperustaisen asenteet kestävyysmurroksen tarpeellisuudesta ja hyväksyttävyydestä heijastavat myös laajempaa tilallis-poliittista polarisaatiota.

Analyysimme keskittyy kolmeen tapausalueeseen, jotka nostavat esille erilaisia maankäyttöön kulminoituvia kestävyysmurrokseen pohjaavia odotuksia, tavoitteita ja konflikteja. Menetelmällisesti KOKOMAA

Työryhmäsessio 3 to 31.8. klo 8.30

-hanke nojaa juridiseen analyysiin kestävyysmurrosta ohjaavasta lainsäädännöstä, media-analyysiin maaseutuelinkeinojen kehystämisestä ja representaatiosta sekä paikallisten toimijoiden kokemukset esille nostavasta haastattelu sekä survey analyysistä. Tuloksemme korostavat eri oikeudenmukaisuuden ulottuvuuksien kokonaisvaltaista huomioimista kestävyysmurrokseen tähtäävien politiikkatoimien suunnittelussa ja toisaalta tarvetta hallinnolliset sektorirajat ylittävälle politiikkatoimien koherenssille.

Vastuullisen luonnonvarojen käytön lisääminen omistajuuden tunteen kautta

*Anne Matilainen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Moninaiset tavoitteet luontoresurssien käytölle johtavat väistämättä lisääntyvään keskusteluun niiden "oikeasta" käytöstä, josta eri intressiryhmillä on omat tulkintansa. Koska luonnonvarat tuottavat hyötyjä sekä paikalliselle, kansalliselle että globaalille tasolle, myös muut kuin resurssien lailliset omistajat kokevat, että heillä on "oikeus nauttia" ja siten myös "oikeus vaikuttaa" luonnonvarojen käyttöön omien arvojensa mukaisesti. Toisin sanoen useat eri ryhmät kokevat omistajuuden tunnetta eli psykologista omistajuutta luonnonvaroja kohtaan. Psykologisen omistajuuden kokemisella on todettu olevan vaikutusta ihmisten käyttäytymiseen. On mm. esitetty, että omistajuuden tunteen kokeminen voisi lisätä luontoresurssien vastuullista käyttöä. Tästä teoreettisesta ajatuksesta on kuitenkin olemassa vasta hyvin vähän empiirisiä tutkimuksia.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan psykologisen omistajuuden yhteyttä vastuullisuuden tunteeseen julkisia retkeilyalueita kohtaan. Lisäksi tarkastellaan henkilön luontosuhteen vaikutusta sekä koettuun psykologisen omistajuuteen että vastuullisuuden tunteeseen. Tutkimuksen aineisto on koottu kolmesta eri maasta: Suomesta, Uudesta-Seelannista ja Yhdysvalloista (n=750). Kaikissa näissä maissa luonnolla ja luonnonvaroilla on iso merkitys yhteiskunnalle, sekä taloudellisesti mutta myös osana elämäntapaa. Aineisto on analysoitu tilastollisin menetelmin.

Tulosten mukaan luontosuhde toimii välittävänä muuttujana koetun psykologisen omistajuuden ja vastuullisuuden tunteen välillä, mutta psykologinen omistajuus vaikuttaa myös suoraan vastuullisuuden tunteeseen retkeilyalueita kohtaan. Tulokset auttavat ymmärtämään syy-seurausyhteyksiä psykologisen omistajuuden ja vastuuntunnon välillä. Teoreettisesti tutkimus kontribuoi psykologisen omistajuuden teoriaan testaamalla empiirisesti teorian käyttäytymisoletuksia.

TYÖRYHMÄ 10: YHDENVERTAINEN DEMOKRATIA? MAASEUDUN KANSALAISTOIMINTA JA OSALLISUUS

Työryhmän vetäjät:

Mari Kattilakoski, Karjalan tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto

Seija Korhonen, Kehittämisyhdistys Mansikka ry

Elina Huerta, Kehittämisyhdistys Mansikka ry

Kansalaistoiminta on tärkeä osa toimivaa demokratiaa. Demokratiaan kuuluu kansalaisten oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään, omaa elinympäristöä ja koko yhteiskuntaa koskeviin asioihin, sekä aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa ja paikallisissa yhteisöissä. Suomessa yhdistysmuotoisella kansalaistoiminnalla on vahva asema ja järjestäytynyt kansalaistoiminta tarjoaa luontevan väylän yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Kolmannen sektorin rinnalla yhteiskunnallista aktivismia tapahtuu enenevässä määrin myös verkostomaisesti toimivan järjestäytymättömän neljännen sektorin muodossa.

Kansalaisjärjestöt ja yhdistykset eri kansalaisryhmien ja paikallisten yhteisöjen edustajina rakentavat vuoropuhelua kansalaisyhteiskunnan ja julkisen vallan välille. Kansalaistoiminnalla on tärkeä rooli toimia yhteiskunnallisena omanatuntona ja tarvittaessa myös hätäjärruna. Maaseudulla toimivat yhteisöt ja yhdistykset ovat myös tärkeä kumppani kunnille ja hyvinvointialueille niin alueiden elinvoiman kuin asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijoille luodaan kasvavia odotuksia koskien vapaaehtoistoimintaa, palvelutuotantoa ja yhteiskunnan kestävyys siirtymää.

Osallistuvan demokratian kenttä on monimutkaistunut ja murroksessa. Alueiden sosio-demografinen kehitys sekä ihmisten arvojen ja elämäntapojen muutokset haastavat kansalaistoiminnan ja osallistumisen muotoja. Alueiden eriytyvä kehitys heijastuu osallisuuden ja kansalaistoiminnan luonteeseen ja toimintaedellytyksiin erityisesti harvaan asutulla maaseudulla. Työryhmään toivotaan sekä tutkijoiden että kehittäjien esityksiä kansalaistoiminnan ja osallisuuden tilasta ja tulevaisuuden näkymistä erityyppisillä maaseutualueilla sekä konkreettisia käytännön esimerkkejä ja ratkaisumalleja tutkimuksista ja kehittämisen kentiltä osallistuvan demokratian vahvistamiseksi erityisesti harvaan asutulla maaseudulla.

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Paikallinen kansalaistoiminta yhteiskunnan resilienssin lisääjänä

Pasi Mäenpää, Helsingin yliopisto

Kansalaisyhteiskuntaan, paikallisiin yhteisöihin ja niiden osaamiseen perustuva toiminta on tärkeää paitsi demokratian ja hyvinvoinnin kannalta, myös olennainen muutosvoima kohti muutosjoustavaa eli resilienttiä yhteiskuntaa. Kansalaistoiminta lisää merkittävästi myös paikallisten yhteisöjen ja yksilöiden resilienssiä.

Esittelen Suomen ympäristökeskuksen, Helsingin yliopiston ja Demos Helsingin keväällä käynnistynyttä VN-teas-hanketta. Hankkeessa muodostetaan kokonaiskuva siitä, miten julkinen hallinto eri alueilla nykyisillä rakenteilla ja taloudellisella tuella vastaa paikallisen kansalaistoiminnan tarpeisiin. Toiseksi selvitetään, miten rakenteita ja taloudellista tukea tulisi kehittää, jotta paikallisten yhteisöjen ja kansalaisten resilienssiä voitaisiin vahvistaa. Kehitämme suosituksia julkiselle hallinnolle paikallisen kansalaistoiminnan tukemiseksi. Tulosten on tarkoitus hyödyttää laajasti eri hallinnonaloja kansalaistoiminnan edistämässä ja kehittämässä.

Paikallisen kansalaistoiminnan ja resilienssin yhteys on tunnistettu monissa tutkimuksissa. Suomessa on vahva toisten auttamisen ja vapaaehtoisen yhdessä tekemisen kulttuuri, jossa korostuvat kansalaistoiminnan julkista valtaa ja julkista palvelusektoria haastava ja täydentävä rooli ja suuntautuminen toisiin ihmisiin. Järjestöillä ja vapaaehtoistyöllä on todettu olevan huomattava merkitys viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena.

Kriiseistä selviytymisen on havaittu vaihdelleen eri alueilla ratkaisevasti sen mukaan, millainen järjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen ja muiden paikallisyhteisöjen rooli on ollut. Paikallinen resilienssi voi kasvaa jopa odottamattoman merkittäväksi tekijäksi, jos aktivistit, ammattilaiset ja hallinto työskentelevät yhdessä.

Esittelen hankkeen ensimmäisen vaiheen eli kirjallisuuskatsauksen tuloksia. Millaisilla käsitteillä paikallisen kansalaistoiminnan resilienssiä (ja vaikutuksia yhteiskunnan resilienssiin yleensä) tulisi lähestyä? Voiko yhteisöllistä resilienssiä soveltaa tutkimuksen kattokäsitteenä? Miten tutkia ja ymmärtää maaseutujen ja kaupunkien eroja?

Yhteisölähtöinen kunta, osallisuustyön ja vuoropuhelun voima

Kaisa Kervinen, Maaseudun Sivistysliitto

Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseutualueilla -verkostohanke (HYMY) keskittyy työssään maaseudun arjen turvan, sosiaali- ja terveystalouden saavutettavuuden sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseen. Osana verkoston toimintaa on järjestetty vuodesta 2021 saakka Yhteisölähtöinen kunta -valmennusta, johon on osallistunut tähän mennessä noin 30 kuntaa ja kaupunkia ja yli 40 viranhaltijaa ja luottamushenkilöä ympäri Suomen.

Valmennus on suunnattu kuntien viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, jotka haluavat kehittää taitojaan osallisuustyössä ja kunta-laisten kuulemisessa. Valmennuksessa an-

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

netaan työkaluja osallisuustyöhön ja vuoropuhelun käymiseen ja tutustutaan erilaisiin osallisuutta lisääviin työmuotoihin. Tarkoituksena on saada osallisuustyöstä välineitä johtamiseen ja tukea päätöksentekoon kunnassa.

Vertaisoppiminen ja koulutus ovat tuoneet esille hyviä esimerkkejä kunnista, joissa vuoropuhelun ja osallisuustyön avulla on voitu paremmin kohdentaa palveluja ja päästä yhteisiin ratkaisuihin myös vaikeissa asioissa ja päätöksissä. Myös pullonkaulat ja kehittämisen paikat ovat monissa kunnissa yhteiset, kun pohditaan osallisuustyön vaikuttavuutta ja mittareita. Osallisuustyö linkittyy vahvasti elin- ja pitovoimaan ja kunnan hyvinvointirooliin ja tulevaisuuden kuntaan koetun hyvinvoinnin edistäjänä.

Esityksessä on case -esimerkkejä eri puolilta Suomea ja HYMY-verkoston huomioita siitä, miksi on tärkeää ottaa asukkaat mukaan palvelujen kehittämiseen. Case-esimerkeissä on muun muassa kokemuksia aluesuunnit-

telusta, kumppanuuspöydästä ja osallisuusprosessin vaiheista ja haasteista kunnissa. Esitys pohjautuu myös KestäväMaaseutu -tutkimus- ja kehittämishankkeen tuloksiin, joissa keskeinen huomio oli, että osallisuuden vahvistaminen ja yhteiskehittäminen avaavat näköaloja kestäväan maaseutuun. Hyvinvointia ja elinvoimaa jäsentävää tietoa tulee tuottaa nykyistä moniulotteisemmin ja myös osallistavin menetelmin kansallisen ja paikallisen päätöksenteon ja palvelujen kehittämisen tietopohjaksi. Tulevaisuuden menestyjiä ovat ne, jotka saavat ihmiset mukaan.

Havaintoja eriarvoistumisen juurisyistä maaseudulla

*Seija Korhonen ja Elina Huerta,
Kehittämisyhdistys Mansikka ry*

Suomalaisista 1,1 miljoonalla ei ole henkilöllisyystodistusta. Ilman henkilökorttia tai passia ei saa pankkitunnuksia. Pankkitunnuksia tarvitaan kaikkiin vahvaa tunnistautumista edellyttävien sähköisten palvelujen käyttöön, kuten esimerkiksi Kela, Omakanta, Vero, Veikkaus sekä useimpien palvelujen ajanvaraus. Miksi sitten kansalaisilla ei ole henkilöllisyystodistuksia ja/tai pankkitunnuksia?

Vesannon kunnassa havaittiin, että pankkitunnusten hankkimisen esteenä oli usein henkilökortin tai passin puuttuminen. Digtukeakaan ei voitu antaa asiakkaille, joilta tunnukset puuttuivat. Valokuvaamon ja poliisilaitoksen kaukainen sijainti toisella paikkakunnalla sekä julkisen liikenteen puuttuminen hankaloittivat henkilöllisyystodistuksen hankkimista.

Paikallinen kirkon, pankin ja kunnan yhteistyöryhmä järjesti kuntalaisille matalan kynnyksen mahdollisuuden henkilökortin tai passin hankkimiseen. Yhteistyössä vapaaehtoisten kuntalaisten kanssa järjestettiin passikuvien valokuvauspäivä paikallisessa pankissa sekä yhteiskuljetus 55 kilometrin päähän Suonenjoen poliisiasemalle hakemusten jättämistä ja tunnistautumista varten. Valokuvauspäivänä alle 2000 asukkaan Vesannolla otettiin 80 passikuvaa ja yhteiskuljetukseen osallistui yli 30 kuntalaista. Vastaava ”Henkkarit kaikille -kampanja” toteutettiin vuoden 2023 alussa Tuusniemellä ja Tervossa. Kuntien asukkaista 5–7 % kävi passikuvassa yhden päivän aikana.

Kampanjan toteuttaminen ja asukkaiden tarve hankkia henkilöllisyystodistus ovat nostaneet esiin yhä kiihtyvän eriarvoistumisen. Pitkien etäisyyksien harvaan asutulla maaseudulla elämisen kannalta tärkeiden palvelujen saatavuus ja saavutettavuus ovat heikentyneet. Palvelujen keskittämistä on kompensoitu sähköisillä palveluilla, joiden kehittämisessä ei ole tunnistettu niiden saatavuuteen liittyviä moninaisia ulottuvuuksia.

Työryhmäsessio 2 ke 30.8. klo 17.00

Maaseudun sosiaaliset innovaatiot – yhteisölähtöinen kehittäminen hyvinvointivaltion vetäytyessä

*Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto
Niina Rantamäki, Jyväskylän yliopisto*

Pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin viime vuosikymmenten uudistamissuunta on ollut maaseutualueille vaikea. Neoliberaali hyvinvointipolitiikka on konkretisoitunut maaseudun paikallisyhteisöjen arjessa niin julkisen sektorin vastuulla olevien palvelujen kuin paikallisdemokratian rakenteiden etääntymisenä. Kyse on mitä suurimmissa määrin sosiaalisesta ja alueellisesta oikeudenmukaisuudesta. Reaktiona maaseutuyhteisöjä haavoittuvaan asemaan asettaneisiin kehityskulkuihin aktiivisissa maaseutuyhteisöissä on syntynyt erilaisia sosiaalisia innovaatioita - kansalais- ja yhteisölähtöisiä toiminta- ja yhteistyömalleja, joilla pyritään turvaamaan sekä kehittämään maaseudun paikallisyhteisöjen hyvinvointia, palveluja ja elinvoimaa.

Esityksemme luo kansallista kokonaiskuvaa maaseudun sosiaalisista innovaatioista samoin kuin ymmärrystä niiden syntyyn, muotoutumiseen ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Esitys pohjautuu vuosina 2019–2021 toteutettuun MaaseutuINNO-tutkimushankkeeseen. Tutkimusaineiston muodostavat valtakunnallisen kyselytutkimuksen vastaukset sekä näitä täydentävä ja syventävä haastatteluaineisto.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että maaseudun sosiaaliset innovaatiot ovat laaja variaatio erilaisia palveluja, osallisuutta, yhteisöllistä toimintaa sekä infrastruktuuria ja elinkeinoja kehittäviä uusia ideoita ja yhteis-

työn muotoja. Pääosiltaan kylä- tai pitäjätasolla syntyneiden innovaatioiden käynnistäjinä ja "vettoreina" toimivat useimmiten kyläyhteisöt, erityisesti kyläyhdistykset. Innovaatioiden synnyn taustalla vaikuttaa yleisesti pyrkimys paikata hyvinvointivaltion ja julkisten palvelujen vetäytymisestä syntyneitä aukkoja. Joukossa on kuitenkin myös innovaatioita, joissa paikallisiin resursseihin pohjautuen on kehitetty täysin uudenlais-takin toimintaa. Pohjimmiltaan maaseudun sosiaaliset innovaatiot kuvastavat kuitenkin hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteiskunnan suhdetta. Esityksessämme pohdimme, millaisia näköaloja sosiaaliset innovaatiot avaavat hyvinvointivaltion sosiaalisesti kestävään ja oikeudenmukaiseen kehittämiseen.

TYÖRYHMÄ 11: SOSIAALISESTI OIKEUDENMUKAINEN MAASEUTU

*Työryhmän vetäjä:
Aapo Jumppanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Ryhmässä kuullaan esityksiä viljelijöiden ja harvaan asutun maaseudun asukkaiden kokemuksista ilmastopolitiikasta, nuorten kokemuksista köyhyydestä, ukrainalaisesta kausityövoimasta sekä maahanmuuttajien kotouttamispolitiikasta.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Oikeudenmukaisuuden kolmijako viljelijöiden ja harvaan asutun maaseudun asukkaiden kokemuksissa ilmastopolitiikasta ja ilmastonmuutoksesta

Kirsi Oesch, Pirkan Kylät ry

Pirkan Kylät teetti Ilmastoviisaiden kylien verkostohankkeessa kaksi ilmastonmuutoksen ja ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden kokemusta maaseudulla käsittelevää pro gradua Tampereen yliopistossa. Tutkimukset ovat Ilmastodiskurssit harvaan asutulla maaseudulla – tapaustutkimus Pirkanmaalta sekä Maatalousluonnon monimuotoisuus- ja ilmastonmuutoskeskustelun oikeudenmukaisuus – Pirkanmaalaisten viljelijöiden kokemuksia.

Teoreettisena viitekehyksenä oli oikeudenmukaisuuden kolmijako ja menetelmänä yksilöhaastattelut ja ryhmähaastattelut sekä teoriaohjaava sisällönanalyysi ja diskurssi-analyysi. Pirkanmaalaisiin etupäässä nuoriin maanviljelijöihin kohdistuneessa Ella Turusen tutkimuksessa etsittiin reiluuden piirteitä eli jako-, menettely- ja tunnustamis-oikeudenmukaisuutta viljelijöiden puheesta ilmastonmuutoksesta ja luonnon monimuotoisuudesta. Harvaan asutun maaseudun kyläaktiiveihin kohdistuneessa Saga Valtonen Ilmastodiskurssit harvaan asutulla maaseudulla -tutkimuksessa tunnistettiin jako-, menettely- ja tunnustamis-oikeudenmukaisuuden diskursseja ryhmä- ja yksilöhaastattelujen aineistoissa.

Tutkimuksissa havaittiin reilun siirtymän tekijöiden toteutuvan vajavaisesti tutkimushenkilöiden kokemuksissa.

Harvaan asutun maaseudun kylätoimijoiden puheesta löydettiin taloudellinen ja käytäntöjen diskurssit jotka edustavat jako-oikeudenmukaisuutta, diskurssi epäluottamuksesta politiikkaan joka edustaa menettelytapojen oikeudenmukaisuutta ja paikallisyhteisöjen diskurssi joka edustaa tunnustavaa oikeudenmukaisuutta. Lisäksi tunnistettiin keskeinen diskurssi ilmastonmuutoksen toissijaisuudesta.

Maanviljelijöiden kokemuksissa jako-oikeudenmukaisuudesta korostui taloudellisten resurssien ja arvostusten epäreilu jakautuminen. Tunnustavasta oikeudenmukaisuudesta nousi esiin yleisen arvostuksen puute. Menettelytapojen oikeudenmukaisuudessa korostui päätöksenteon ja tiedollisen tasavertaisuuden epätasapaino. Luottamus päätöksentekoon on tämän aineiston perusteella vähäistä. Itsessään ilmastotyöhön ja luonnon monimuotoisuustyöhön viljelijät suhtautuivat positiivisesti ja roolinsa tärkeyden ymmärtäen.

Maaseudun nuorten arkipäivän kokemuksia köyhyydestä

Toni Rajala, Turun yliopisto

Lasten ja nuorten köyhyyttä on tutkittu runsaasti määrällisten aineistojen avulla. Tiedetään, että lapsuuden perheessä koettu taloudellinen niukkuus heikentää koettua hyvinvointia, kutistaa sosiaalisia suhteita ja vähentää yhteiskunnallista osallisuutta. Sen sijaan laadullista tutkimusta nuorten köyhyyskokemuksista on olemassa vähäisesti verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Harva tutkimus kertoo, miten nuoret kokevat

köyhyyden. Kokemuksellista tietoa nuorten köyhyydestä tarvitaan, sillä suurin osa suomalaisesta laadullisesta köhyystutkimuksesta käsittelee ensisijaisesti aikuisnäkökulmaa. Kansainvälisesti laadullista nuorten köhyystutkimusta on myös olemassa vähän eikä laadullista nuorten köhyystutkimusperinnettä ole vieläakaan syntynyt.

Tarkastelen sosiaalityön väitöstutkimukseni nuorten arkipäivän köhyyskokemuksia. Keskeisimpiä tutkimuksen käsitteistä ovat koettu köhyys, selviytyminen ja arkipäivän toimijuus. Tutkin artikkeliväitöskirjas-

sani nuorten kokemaa köhyyttä eli miten he määrittelevät sitä ja minkälaisia keinoja he käyttävät köyhyydestä selviytymiseen arkielämässään. Tavoitteena väitöstutkimuksessa on muodostaa uusi teoreettinen jäsenitys köyhyydestä selviytymisen käsitteestä, vahvistaa laadullista köhyystutkimusperinnettä ja lisätä ymmärrystä nuorten köhyyskokemuksista.

Väitöstutkimuksen pääasiallisena aineistona on syksyllä 2022 kerätty Nuorten arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -tutkimusaineisto. Aineisto sisältää 84 kirjoitusta 15–21-vuotiaiden nuorten omista köhyyskokemuksista.

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

Kirjoituksissa nuoret kertovat, millaista köyhyys on heidän kokemanaan, miten he määrittelevät köyhyyden ja millaisia merkityksiä köyhyydellä on heidän arkielämässään. Aineiston kirjoittajista 29 on köyhyyttä kokeneita maaseudun nuoria. Maaseudun nuorten kirjoituksissa nuoret kuvailevat arjessa kohtaamia köyhyyden aiheuttamia haasteita, kuten riittämättömiä perustarpeita, voimakkaita negatiivisia tunnetiloja, kulutushyödykkeiden hintojen nousua ja liikenneköyhyyttä.

Kriisien keskellä: poliittinen (agri)ekologia ja ukrainalainen kausityövoima Suomessa

Atte Penttilä, E2 Tutkimus

Valtaosa suomalaisten maataloudessa ja puutarha-alalla työskentelevästä kausityövoimasta tulee Ukrainasta. Alan yrittäjät elävät neljättä kausityövoimaan liittyvää poikkeusvuotta. Työvoiman saantia vaikeutti ensin koronapandemia, jonka jälkeen Venäjän hyökkäys Ukrainaan on edelleen muuttanut tilannetta sekä tilojen talouden että kausityövoiman osalta. Tutkimuksessa keskityttiin kausityövoimaa käyttävien tilayrittäjien kriisinkestävyyteen sekä tiloilla asuvien tai työskentelevien ukrainalaisten kokemukseen Suomessa.

Kriiseihin kytkeytyy myös toivo, sillä kriisien hetkillä uusien poliittisten solidaarisuuksien muodostaminen ja valta-asetelmien haastaminen on mahdollista. Samalla kriisien aikana tehtyjen poliittisten päätösten seuraukset voivat suoraan näkyä maan tasolla. Tässä tapauksessa kirjaimellisesti, sillä päätökset

ovat vaikuttaneet tilayrittäjien toimiin. Siksi tämän tutkimuksen teoreettisina viitekehyksinä on käytetty poliittista (agri)ekologiaa ja katastrofi (disaster) antropologiaa.

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna haastattelututkimuksena, jossa haastateltiin ukrainalaisia työllistäviä ja pakolaisia majoitavia suomalaisia maatilayrittäjiä (n=10) sekä suomalaisilla maatiloilla asuneita tai työskennelleitä ukrainalaisia (n=21).

Koronapandemian aikana rajoja suljettiin ja vain osa ukrainalaisista työntekijöistä pääsi Suomeen. Osa tiloista joutui pärjäämään normaalia pienemmällä tai kokemattomammalla työvoimalla, samalla kun tilayrittäjien työmäärä kasvoi. Venäjän hyökkäyksen alettua, Suomeen saapuvassa kausityövoimassa tapahtui suuri demografinen muutos, sillä miehet joutuivat jäämään Ukrainaan rintamalle. Monet tilayrittäjät kutsuivat kausityöntekijöitensä tiloilleen turvaan. Useat työntekijät pyysivät majoituspaikkaa myös

Työryhmäsessio 1 ke 30.8. klo 15.30

perheilleen, joista osa osallistui kausitöihin. Ukrainalaiset ovat kokeneet heitä kohtaan osoitetun tuen ja työn tärkeiksi tekijöiksi selvitäkseen stressaavasta tilanteesta.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että kriisiaikojen poikkeusolot on koettu erityisen haastavina suomalaisen maatalouden parissa.

Kotouttamispolitiikasta kohti kuulumista: paikalliset kotouttamistyöntekijät maahanmuuttajien kuulumisen kokemusten rakentajina

*Marja Enbuska,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Maahanmuuttajista ja kotouttamisesta puhutaan paljon, mutta tällöin huomio helposti kiinnittyy ennen kaikkea siihen, kuinka maahanmuuttajat sopeutuvat ja löytävät paikkansa uudessa yhteiskunnassa. Vähemmälle huomiolle jää kuitenkin se, että myös paikallisyhteisöillä on tärkeä merkitys siinä, että maahanmuuttajat tuntevat olevansa kotona maaseudulla.

Tässä esityksessä huomio käännetään kotoutumisen sijaan kuulumisen kokemusten muodostumiseen. Tutkin sitä, miten ne paikalliset toimijat, jotka yrittävät edistää maahanmuuttajien kotoutumista, eli maahanmuuttajakoordinaattorit, hanketyöntekijät ja vapaaehtoiset rakentavat maahanmuuttajien kuulumisen kokemusten muodostumista maaseudulla. Tutkimuskysymykseni ovat 1) minkälaisia symbolisia rajoja paikalliset kotouttamistyöntekijät luovat puhuessaan maahanmuuttajista ja heidän kotoutumisestaan ja 2) minkälaisia kuulumisen kokemuksia

nämä rajanvedot rakentavat. Aineisto koostuu neljästätoista puolistrukturoidusta haastattelusta eri puolilla Suomea.

Aineiston perusteella paikalliset kotouttamistyöntekijät määrittivät kuulumisen ensinnäkin tavalla, joka myötäili pitkälti virallista kotouttamispolitiikkaa. Tällöin kuulumisen kokemusten nähtiin rakentuvan kielen oppimisen, työllistymisen ja maahanmuuttajien paikalliseen elämäntapaan mukautuminen kautta. Kuitenkin samanaikaisesti haastattelut halusivat laajentaa kuulumisen rajoja virallista kotouttamispolitiikkaa pidemmälle: tällöin korostui maahanmuuttajien omat toiveet ja tavoitteet, sekä henkilökohtainen kokemus kotona olemisesta. Lisäksi paikalliset kotouttamistyöntekijät peräänkuuluttivat työnantajien ja paikallisyhteisöjen merkitystä kuulumisen kokemusten edistämisessä.

RYHMÄT JA ESITYKSET, kpl

Sessio I
ke 15.30-16.50

Sessio II
ke 17.00-18.20

Sessio III
to 8.30-9.50

1 Julkiset rahavirrat ja (maaseutu) politiikka alueiden yhdenvertaisuuden rakentajina, 5 esitystä		5	
2 Kohti kestävämpää maaseutualueiden liikennettä, 5 esitystä		3	2
3 Koulut ja koulutus maaseudulla, 5 esitystä		3	2
4 Maaseudun asema kuntien muutoksessa, 4 esitystä			4
5 Maaseudun muutosten yhteydet aluetalouteen, 3 esitystä	3		
6 Maaseutu yrittäjyyden kehittämisympäristönä, 10 esitystä	3	3	4
7 Mitä väliä sillä on, miten savu tietää? Etnografiaa maaseudulla ja sen laitamilla, 5 esitystä	3	2	
8 Monipaikkainen asuminen, 4 esitystä	4		
9 Oikeudenmukainen luonnonvarojen käyttö maaseuduilla – realismia vai utopiaa?, 4 esitystä			4
10 Yhdenvertainen demokratia? Maaseudun kansalaistoiminta ja osallisuus, 4 esitystä		4	
11 Sosiaalisesti oikeudenmukainen maaseutu, 4 esitystä	4		

Yhdenvertainen maaseutu | Maaseutututkijatapaaminen 30.–31.8.2023

MUA.FI